Perelőfeltételek és perakadályok

Szerző: KÖBLÖS Adél
Affiliáció: közjegyző
Rovat: Polgári eljárásjog
Rovatszerkesztő: HARSÁGI Viktória
Lezárás dátuma: 2023.08.04
Idézési javaslat: KÖBLÖS Adél: „Perelőfeltételek és perakadályok” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Polgári eljárásjog rovat, rovatszerkesztő: HARSÁGI Viktória) http://ijoten.hu/szocikk/perelofeltetelek-es-perakadalyok (2023). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

A perelőfeltételek és a perakadályok a tételes jogban (polgári perrendtartásban) nem használt, csak a jogi szaknyelvben alkalmazott kifejezések. A perelőfeltételek eredeti hazai értelmezésben olyan körülmények (tények, illetve egyes felfogások szerint cselekmények), amelyek fennállása szükséges ahhoz, hogy a per mint a felek és az állam közötti közjogi természetű jogviszony (érvényesen) létrejöhessen, azaz a peralapításra sor kerülhessen, s a per tárgya érdemben tárgyalható legyen. Van olyan nézet is – s ezzel az utóbbi időkben többször találkozhatunk –, amely szerint a perelőfeltételek olyan tények, amelyek fennállása esetén a bíróság az ügy érdemében dönthet. Sok szerző e két fordulatot (érdemben való tárgyalás és döntés) összekapcsolja. Ehhez képest a perakadály egyrészt a perelőfeltételek hiányát jelenti, másrészt magában foglalja azokat a tényeket is, amelyek fennállása (s nem hiánya) esetén a peres jogviszony nem jöhet létre, illetve érdemi döntés nem hozható. A perakadályokat ilyen összefoglaló értelemben pergátló körülményként is emlegetik. Más megközelítésben perakadály csak a negatív módon megfogalmazott előfeltételeket takarja. A perelőfeltételként/perakadályként azonosítható tények köre nem állandó és nem egységes: mind térben (különböző államok jogában), mind időben változó, és erősen függ a perjog olyan központi fogalmainak tartalmától, mint a polgári per, a kereset vagy a keresetjog. A perelőfeltételek és a perakadályok témakörét hazánkban mindig is vita, de legalábbis az álláspontok egységességének hiánya jellemezte, mely a mai napig nem jutott nyugvópontra.

Tartalomjegyzék

1. **A perelőfeltételek és a perakadályok fogalma**
   1.1. Történeti visszatekintés
      1.1.1. Perelőfeltételek és perakadályok a XIX. és a XX. század fordulóján
      1.1.2. Fejlődés a második világháború után: a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
   1.2. Perelőfeltételek és perakadályok a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényben
   1.3. Fogalommeghatározás és nehézségei
2. **A perelőfeltételek és perakadályok köre**
3. **A perelőfeltételek/perakadályok csoportosítása**
4. **A perelőfeltételek/perakadályok vizsgálata és elbírálása**

1. A perelőfeltételek és a perakadályok fogalma

1.1. Történeti visszatekintés

[1] Az egyes jogintézmények tartalmának feltárásában a legtöbbször segítséget nyújt történeti fejlődésük áttekintése. A perelőfeltételek és a perakadályok esetében azonban több körülmény is nyomatékosan indokolja figyelmünk múltra fordítását. Egyrészt az, hogy korábban, nevezetesen a XIX. század második és a XX. század első felében sokkal nagyobb érdeklődés övezte a perelőfeltételek témakörét, dogmatikai kidolgozottságuk részletesebb, a polgári eljárásjog tudománya termékenyebb volt, mint az azt követő időkben, így akár mostanság is. A régi művekben, tanulmányokban kifejtett megközelítések felelevenítése ezért nagyban hozzájárul tartalmuk megismeréséhez, megértéséhez. Másrészt emiatt a mai jogirodalomban is jellemző, hogy a részletesebb elemzések körében a szerzők visszanyúlnak a XIX. század végi, XX. század eleji munkákra, és merítenek a régebbi elemzésekből. Végül nyomon követhetők a kezdetektől fennálló viták, felfogásbeli eltérések. Nem véletlenül fogalmazott Kengyel Miklós a XX. század vége felé megjelent kommentárban úgy, hogy a magyar jogirodalomban nem alakult ki egységes felfogás a perelőfeltételek fogalmát illetően.[1]

[2] A hazai fejlődés azt mutatja, hogy a perelőfeltételeknek a XIX. század második felében megjelenő fogalma előbb az érdeklődés középpontjában állt, majd a második világháborút követően szinte eltűnt amellett, hogy a perakadályoknak minősülő körülmények továbbra is jelentős szerepet játszottak a polgári perrendtartásban. A rendszerváltozást követően megfigyelhető a korábbi tanok felelevenítése, de már egy visszafogottabb, és a megváltozott szabályozási környezethez igazodó módon. A tisztán felismerhető külföldi hatások (német jog, szovjet/szocialista jog, majd újra a német jog) ellenére a magyar jog sajátos utat járt be a perelőfeltételek és a perakadályok területén, s úgy tűnik, ez a tendencia jelenleg is folytatódik.

1.1.1. Perelőfeltételek és perakadályok a XIX. és a XX. század fordulóján

[3] Az, ahogy napjainkban a perelőfeltételekről és a perakadályokról gondolkodunk, a perjog (eljárásjog) közjogi jellegének felismeréséhez és az anyagi magánjogról való leválásához, valamint a polgári per (->per) jogviszonynak minősítéséhez köthető. Mint az az alábbiakban röviden ismertetett nézetekből is kitűnik, a perelőfeltételek, a perakadályok rendszere a polgári per olyan központi jelentőségű és csöppet sem vitán felüli fogalmaihoz kötődik elválaszthatatlanul, mint maga a polgári per és a kereset (->kereset), miközben közvetlen kihatással van (lehet) a per szerkezetére.[2]

[4] A jelen szócikk a perelőfeltételek és a perakadályok magyar jogi fejlődésére és tartalmára fókuszál, hazai jogirodalmi művekre támaszkodva igyekszik feltárni tartalmukat. Ennek ellenére ki kell emelni, hogy erős hatást gyakorolt a korabeli német perjogi gondolkodás[3] a magyar jogtudósok megközelítésére a XIX. és XX. század fordulóján, és mostanság is vannak követői a német perjogi dogmatikának.

[5] A régi magyar szerzők elismeréssel nyilatkoztak Oscar von Bülow[4] elévülhetetlen érdemeiről, amellyel először fejtegette a perjogi és a magánjogi viszony (->jogviszony) közti különbségeket.[5] Bülow a *Die Lehre von der Processeinreden und die Processvoraussetzungen* címmel 1868-ban megjelent munkájában tette közzé azon felfogását, hogy a per egy jogviszony a bíróság (->bíróság) és a felek (->felek a polgári perben) között, méghozzá közjogi természetű.[6] Amellett, hogy e nézőpontot kortársai és azóta az utókor is magáévá tette,[7] sok egyéb vonatkozásban nem jutottak közös nevezőre.[8] Így például olyan kérdésekben sem, hogy pontosan kik között jön létre

e jogviszony, mikor tekinthető létrejöttnek, milyen tények hozzák létre, illetve melyek e jogviszony létrejöttének feltételei, milyen jogok és kötelezettségek képezik e jogviszony tartalmát,[9] csupán egyetlen jogviszonyból áll-e (egységes-e) a per vagy többől.

[6] Bülow fent hivatkozott művében foglalkozott a perjogi viszony előfeltételeivel, a perelőfeltételekkel is. Éles határt vont a per érdemére tartozó kifogások és azon nyilatkozatok között, amelyek által a fél a bírót a per valamilyen előfeltételének hiányára figyelmeztette. Ez utóbbiakat a bíróságnak hivatalból kellett figyelembe vennie, bizonyításuk is más szabályok szerint történt. A kétféle kifogást a megelőző időkben folyton összekeverték, ami akadályát képezte a perjogi fogalmak tisztázásának. Az alperesnek ugyanis azon kifogásait, amelyek azt célozták, hogy a bíróság az ügy érdemében ne döntsön, akár vonatkoztak az ügy érdemére, akár nem, perbebocsátkozás előtt kellett felhozni. Céljuk tehát az ügy érdemében való döntés elhalasztása volt, innen eredt az elnevezésük is: halasztó kifogások. Nemcsak a perjogi jogviszony mibenlétét illetően, de a perelőfeltételek tekintetében is jogdogmatikai viták bontakoztak ki már a német jogban is, Bülow felfogása nem maradt kritikák nélkül. Így rámutattak arra, hogy Bülow szerint csak az az eljárás per, amely az érdemben való döntéshez vezet, a perelőfeltételek pedig így a per létének előfeltételei. Ez azonban nem helyes, hiszen a bíróság érdemben ítélhet anélkül is. Sőt, per van akkor is, amikor a bíróság más kérdéseket bírál el.[10]

[7] A XIX. század második felében kibontakozó új perjogi gondolkodás – amely magában foglalta a per közjogi jogviszonyként való értelmezését, újabb (absztrakt, konkrét) keresetjogi elméleteket, a szóbeliség előtérbe helyezését is – áthatotta már *a sommás eljárásról szóló 1896. évi törvény,* majd *a polgári perrendtartásról szóló 1911. I. törvénycikk* (1911. évi Pp.) előkészítésének és megalkotásának folyamatát is.[11]

1.1.1.1. Plósz Sándor felfogása

[8] Plósz Sándor sok figyelmet szentelt a per mint jogviszony létrejöttének, amely közvetlen kihatással volt a perelőfeltételek tartalmára is. A korabeli német jogtudósok munkáira és a római jogi megoldásokra[12] nyitott felfogásának lenyomata jelenik meg az 1911. évi Pp.-ben, amely átformálta a hazai perjogi gondolkodást. Ennek fő váza a per fogalmára és létrejöttére (alapítására)[13] épített osztott perszerkezet.

[9] *A polgári per szerkezete az uj perrendtartásban* című munkájában az 1911. évi Pp.-ben szabályozott polgári per szerkezetét Plósz a következőképpen vázolta fel:

> [a] felperes a bíróság előtt előadja a követelését a jelenlevő alperes ellen, az alperes előadja ellenkérelmét. Ezután következik a vitás követelés létezésének vagy nem létezésének megvizsgálása és eldöntése. Ha az alperes a biroság előtt az alkalmas időben nincs jelen, az egész eljárást megelőzi az alperesnek a bíróság elé állítása.[14]

Ebből kiindulva a pernek két fő szakaszát különítette el: a perfelvételt és az érdemleges tárgyalást (->tárgyalás). A perfelvételt rendszerint, de nem minden esetben, megelőzi az idézés.

[10] Plósz Sándor szerint a per tartalmát bizonyos cselekmények képezik. E cselekmények pedig feloszthatók a per megalapítására és olyan cselekményekre, amelyek a per lebonyolítására vonatkoznak.[15] *A per megalapítása a per mint jogviszony létrehozatalát jelenti.* A lebonyolítás körében valósulhat meg a per célja, amely felfogásában a jogvita bírói elintézése, valamely jog létezésének vagy nem létezésének bírói kimondása.[16] Ha pedig a per az az eljárás, amelynek célja a jogállítás valóságát vagy valótlanságát érdemleges vizsgálat alapján bíróilag eldönteni, akkor az 1911. évi Pp.-ben szabályozott *magyar per csak a jogállítással és az alperes ellentmondásával jön létre,* addig csak alakulófélben van.[17]

[11] A per megalapítására és lebonyolítására irányuló cselekmények sorrend szerint külön perszakaszokba tartoznak, s ezt az elkülönítést ismerte már a római jog is *(litis contestatio),* de megfigyelhető a középkori perekben is. Habár az eshetőségi elv e két szakaszt egymásba tolta, csekély mértékben mégis felismerhető volt.[18] Plósz értelmezése szerint a per egy előre haladó jogviszony, amelyben a feleket jogok illetik és kötelezettségek terhelik. Ilyen jogok és kötelezettségek léteznek a per alapítására vonatkozóan is.[19]

[12] Az 1911. évi Pp. alapján az eljárás a kereset előzetes tájékoztató közlésének (vagyis a keresetlevélnek[20]) a beadásával *(actionis editio)* kezdődik.[21] Az idézés ismét előkészítő jellegűvé vált.[22] A perfelvételi tárgyalás körében kell dönteni abban a kérdésben, hogy *megvannak-e a per előfeltételei.*[23] A természetes sorrend és a perökonómia azt diktálja, hogy ezekben a kérdésekben az érdem előtt tárgyaljanak és döntsenek, de ez nem kivételek nélküli. Egyes ilyen perakadályokat (a fontosabbakat) a bíróság hivatalból vesz figyelembe az eljárás teljes folyamata alatt (mert a bíró „érvénytelen eljárásban közérdekből nem vehet részt"[24]), méghozzá felsőbírósági eljárásban is, míg a kisebb jelentőségűeket az alperes hivatkozása, perbebocsátkozása előtti kifogása alapján. Ha a perelőfeltételekről/pergátló kifogásokról a bíróság döntött, s a pert megszüntetni (egyébként ítélettel[25]) nem kell, akkor sor kerülhet az alperes perbebocsátkozására, mellyel a perfelvétel végbemegy, s megkezdődhet az eljárás érdemleges tárgyalás szakasza.

1.1.1.2. Bacsó Jenő megközelítése

[13] Bacsó Jenő – szintén abból kiindulva, hogy a per a bíróság és a felek közötti közjogi jogviszony – azon az álláspontón volt, hogy az állam és az alperes között a perbebocsátkozással jön létre e jogviszony, habár erre nem minden eljárásban kerül sor.[26] Az állam és a felperes közötti jogviszony a keresetindítás tényével és a bíróság részéről azzal jön létre, hogy elfogadja a keresetet és azt közli az alperessel, annak tudomására hozza. Bacsó már az állam (bíróság) és a felperes közötti jogviszonyt is pernek minősítette, nem követelve meg, hogy ebben az alperes közreműködjék.[27] Ilyen módon e jogviszonyt önállónak és függetlennek, míg az állam és az alperes közötti jogviszonyt feltételesnek és járulékosnak tekintette. A per fogalmi elemeit szem előtt tartva azt vallotta, hogy attól a pillanattól van adva valamennyi fogalmi eleme a pernek (alanyok: felperes, alperes, bíróság, tárgya: elbírálandó jogviszony), amikor az idézést kézbesítik az alperesnek: ekkor létrejön a per és beáll a perfüggőség. A pernek már léteznie kell, hogy tárgyalásra kerüljön sor, s a kereset szóbeli előterjesztése is csak a már létrejött perben történik meg.[28]

[14] Az állam és a felperes közötti jogviszony létrehozásához a felperes és az állam közreműködése szükséges: a felperes keresetet indít (ez a felperes peralapító cselekménye), míg a bíróság – amennyiben a perelőfeltételek megvannak – a keresetet elfogadja, és azt az alperessel közli.[29] Ha a perelőfeltételek hiányoznak, s így kerül sor a közlésre, a per létrejön, azonban az *érvénytelen* lesz, s ezért ezt a bíróságnak meg kell szüntetnie.[30] A kereset közlésével létrejövő per hatályai az alperesre is kiterjednek, számára egy kényszerhelyzet áll elő: kénytelen, de nem köteles perbebocsátkozni.[31]

[15] A perelőfeltételek fogalmát illetően Bacsó kiemelte, hogy azt a törvények nem határozzák meg,[32] ily módon ez a jogtudományra marad. Hivatkozott Bülowra, aki szerint „a perjog ama tételeiben, melyek mellett a per létrejöhet a perjogviszony konstitutív elemei foglaltatnak" s ezek megjelölésére javasolja a „perelőfeltételek" *(Processvoraussetzungen)* kifejezést. Bülow azonban a per előfeltételeinek tekintett olyan körülményeket is, amelyek nemcsak a per létrejövetelének, hanem továbbfejlődésének, és az érdemben hozott ítéletnek is az előfeltételei.[33]

[16] Bacsó rámutatott, hogy *az a kérdés, mit tekintünk perelőfeltételnek, szorosan összefügg azzal a kérdéssel, mit értünk per alatt, és mikor tekintjük azt létrejöttnek.* Így ha per alatt az ügy

érdemében való tárgyalást és döntést érjük, akkor az érdemi tárgyalás és döntés előfeltételei egyszersmind perelőfeltételek is. Ilyen volt a római jogi per (->peres eljárás), míg a korabeli per – érvelt Bacsó – már az idézéssel meg van alapítva, tekintet nélkül arra, hogy a bíróság dönthet-e az ügy érdemében. Mindennek ellenére az uralkodó német felfogás szerint perelőfeltételnek tekintenek minden olyan körülményt, amelyek hiánya esetén a bíróság az ügy érdemében nem határozhat.[34]

[17] Szemben Plósz Sándorral és Magyary Gézával, Bacsó szűkebben vonta meg a perelőfeltételek körét, annak ellenére, hogy előbbiek sem azonosították a perelőfeltételeket az ügybeni ítélet (jogvédelem) előfeltételeivel, ugyanakkor a per létrejövetelét az alperes perbebocsátkozásához kötötték. Emellett míg Plósz azokat a cselekményeket, amelyek a pert közvetlenül létrehozzák, nem tekintette perelőfeltételeknek, Magyarynál pedig nemcsak tények, hanem cselekmények (keresetindítás) is lehetnek perelőfeltételek. Bacsó szerint csak tények minősülhetnek perelőfeltételeknek, méghozzá azok a tények, amelyek létezése esetén a bíróság a keresetet elfogadni és az alperessel közölni, s így a pert megalapítani köteles, míg ezek bármelyikének hiányában a keresetet vissza kell utasítani, s ezáltal a per alapításában való közreműködést meg kell tagadni. A perelőfeltételek emiatt mindig a peren kívüli körülmények, de nem minden olyan tény tartozik ide, amelyre az alperes ún. pergátló kifogás keretében hivatkozhat. Ezek egy része ugyanis a jogvédelem előfeltétele, vagy csak olyan elbánásban részesül, mint a perelőfeltételek.[35]

1.1.1.3. Magyary Géza nézetei

[18] Magyary Géza már az 1898-ban megjelent *A magyar polgári peres eljárás alaptanai* című munkájában részletesen foglalkozott a perelőfeltételek témakörével. A pert maga is közjogi jogviszonynak tekintette, amelyben a felek alárendeltségi viszonyban állnak az állammal.[36] A per azonban nem egységes jogviszony, abban a két fél különböző tartalmú, de egymásra vonatkozó teljesítésekre kötelezett, azaz a felek külön-külön állnak jogviszonyban az állammal, közöttük azonban peres jogviszony nincs.[37] Mindezekre is tekintettel Magyary szerint

> a per két, egymástól feltételezett közjogi viszonyból áll az állam és mindegyik peres fél közt, a melynek alapján az állam egyik fél kérelme folytán s a másik meghallgatása után a felek cselekvését egy bizonyos magánjogi viszony tekintetében meghatározza.[38]

[19] A perelőfeltételeknek két csoportját különböztette meg: egyrészt azokat a tényeket és cselekvényeket, amelyeknek fenn kell forogniuk, hogy a felperes a bíróságtól kérhesse, hogy a feleket maga elé idézze és az alperes perbe álljon, másrészt azokat a cselekvényeket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy egyik vagy másik fél a perben annak befejezéséig a perben maradjon. Az előbbi perelőfeltételek nélkül nem jön létre a per, az utóbbiak nem érintik a per alapítását, annak lefolyására, a rákövetkező cselekvények érvényére hatnak ki.[39] Végső soron perelőfeltételek névvel csak azokat szokás jelölni, amelyek a peralapítás előfeltételei. Ezeket az eljáró bíróság köteles vizsgálni, míg a lefolyással kapcsolatos előfeltételek vizsgálata a perorvoslatokra tartozik. Ha a peralapítás előfeltételei hiányoznak, akkor a per nem jöhet létre, ha mégis létrejött, akkor az alperes a per elhárítását kérheti, míg ha a per lefolyásának előfeltételei hiányoznak, akkor az szabálytalan perbeli cselekményhez vezet, mely perorvoslatok útján rendezhető.

[20] Magyary felfogásában a peralapítás előfeltételei egyrészt tények, másrészt cselekvések (cselekmények). A per a következő cselekmények által jön létre: a felperes kérelme (keresete), a bíróságnak az alpereshez intézett parancsa, hogy nyilatkozzon a keresetre, és az alperesnek a keresetre vonatkozó nyilatkozata.

[21] Magyary valamely perelőfeltétel hiányát perakadálynak nevezte (akadályozza a per létrejöttét), a perakadály vizsgálatát a perelőfeltételek vizsgálatával azonosította. Ha a perakadály fennállására az alperes hivatkozik, az a pergátló kifogás. Ezzel az alaperes lényegében a per jogi hatását tagadja abban az értelemben, hogy a per érvényesen nem jöhet létre. Ennek indokolására bizonyos tényeket tagad, amelyek a per létrejöttének előfeltételei, vagy olyan tényt állít, amely a per létrejöttének gátja. Miután Magyary a tagadást tekinti a kifogás lényegi elemének, az alperes kérelme a bíróság felé a perakadály figyelembevételére nem nélkülözhetetlen, habár szokás. A pergátló kifogásra ugyan a felperesnek nem kell nyilatkoznia, a bíróság – még a per érdemének tárgyalása előtt – rendszerint a felek meghallgatása után határoz a perakadály tárgyában.[40]

[22] Magyary perjogi művének Nizsalovszky Endre által átdolgozott, harmadik kiadásaként megjelent *Magyar polgári perjog* című tankönyvben, a szerzők – az egyébként külön figyelmet érdemlő – *A per elhárítása körüli eljárás* cím alatt tárgyalják a perakadályokat.[41] Ahhoz, hogy a bíróság a kereset felett *érdemlegesen tárgyalhasson,* bizonyos tények és cselekmények szükségesek. Ezeket nevezik a *kereset érdemleges elbírálása előfeltételeinek.* Vannak továbbá olyan tények, amelyek ha fennállnak, akkor az érdemleges elbírálást kizárják. Ezekből az akkori szabályok szerint csak kettő volt: a perfüggés és a választottbíróság iránti szerződés. Bár az előfeltételek és a kizáró tények hatásaikat tekintve közösek (ti. kizárják a kereset érdemi elbírálását), természetükre nézve különböznek (ezzel a hatással az előfeltételek hiánya, az akadályoknak pedig a fennállása jár). Az előfeltételeket és a kizáró tényeket az akkori szaknyelvben összefoglalóan pergátló körülményeknek, perakadályoknak nevezték, az 1911. évi Pp. pedig pergátló kifogás elnevezéssel illette arra figyelemmel, hogy ezeket az akadályokat az alperes rendszerint kifogás gyanánt hozta fel.[42]

[23] Az *érdemi elbírálás alatt azt értették, hogy a per, vagyis a teljesen kifejlett perjogi jogviszony létrejött,* míg minden más ezzel összefüggő eljárást csupán mellékképződménynek tekintettek. Mindez a per szerkezetének alapköve is volt. A tankönyvi fejtegetés szerint a per – vagyis az érdemleges eljárás – alapítása a következő cselekményekkel történik meg: a felperes keresete (a felperesnek a perfelvételkor a bíróság elé terjesztett kérelme[43]) és az alperes perbebocsátkozása, közbevetőleg pedig esetlegesen a bíróság felhívása az alpereshez a perbebocsátkozás iránt.[44] A perbebocsátkozás azonban nem ahhoz szükséges, hogy a per létrejöjjön, hanem hogy az bizonyos módon bonyolódjék le. Perbebocsátkozásával az alperes azt választja, hogy a per a kétoldalú meghallgatás elvének tényleges megvalósulásával bonyolódik le.[45] Talán az utólagos szerkesztés okán, vagy esetleg más okból, de sajnos nem tűnik ki a tankönyvből, hogy ha nem az alperes perbebocsátkozásával, akkor mikor (mivel) is jön létre a polgári per mint jogviszony.

[24] Magyary és Nizsalovszky tankönyve szerint pergátló körülmény minden, ami miatt az eljárás „beszüntetendő", illetve az meg sem indítható. Ezek nem mindegyikét sorolja fel az 1911. évi Pp. a pergátló körülmények közt, aminek oka bizonyára az, hogy megállapításuk más módon történik, mint az egyéb pergátló körülményeké. Egyes tények, illetve cselekmények csak célszerűségi okból minősülnek perelőfeltételnek. A perelőfeltételek különbözőek az egyes perjogokban és időben is változnak.[46]

1.1.1.4. Más korabeli szerzők

[25] Kovács Marcel kommentárjában a törvényi szabályokra helyezi a hangsúlyt, s ennek megfelelően az 1911. évi Pp. pergátló kifogásokat szabályozó 180. §-ához kapcsolódóan fejtegeti, hogy a pergátló kifogás a per létrejöttének előfeltételeire vonatkozik, s ezen előfeltételek hiánya miatt a per megszüntetését célozza.[47] „Az előfeltételek alapja a peres felek személyében, a per tárgyában és a bíróságnak a jogvita elintézésére való hivatottságában keresendő."[48] A perakadály fennforgását – hacsak azt a bíróság nem hivatalból veszi

figyelembe – az alperesnek kell bizonyítania. Nem pergátló kifogás, ha az alperes arra hivatkozik, hogy nem történt idézés, a keresetlevél hiányos, a követelés idő előtti, ítélt dolog esete áll fenn, hiányzik a kereshetőségi jog, hiányzik a meghatalmazás, elévült a követelés.[49]

[26] Térfy Gyula[50] *A Polgári Perrendtartás Törvénye és Joggyakorlata* című munkájában[51] – visszatükrözve Plósz gondolatait – kifejti, hogy a perben két tényálladék van: a pernek és a perbevitt jognak a tényálladéka. A perben előforduló cselekmények ennek megfelelően kétfélék: vagy a per létrehozására, vagy a per lefolytatására, az érdemre vonatkoznak. A per lényeges tényálladékának és a perbevitt jog tényálladékának hiánya más-más következménnyel jár. Az előbbi pergátló akadály, ami a per folytatásának megtagadására, valamint a már véghezvitt perbeli cselekmények és az ítélet semmisségére vezet. Az utóbbi hiánya ítélettel való érdemleges elutasítást eredményez. Előbb kell arról dönteni, hogy megvan-e a per tényálladéka, s nem akadályozza-e a per létrehozását valamilyen pergátló körülmény. A dolog természete folytán ezért a per két szakra oszlik, melyek tárgya különböző:

1. perfelvétel, melynek tárgya a per létrehozása;
2. érdemleges tárgyalás, melynek tárgya a per lefolytatása.[52]

[27] Pap József az 1911. évi Pp. tervezetéhez kapcsolódóan kifejtett perjogi tanulmányában a pergátló kifogások körében táblázatban foglalta össze a tervezet, a sommás törvény, a német birodalmi perrend és az osztrák perrendtartás szerinti rendelkezéseket. Hivatkozott Bülow tanaira, amelyek szerint a per egy közjogi, folyton fejlődő jogviszony az állam és a peres felek között, melynek konstitutív elemei a személyek, akik közt a tárgy, amely felett, a cselekmény, amely által és az idő, amelyben a per létrejöhet. Ha ezek az esszenciális kellékek megvannak, akkor a per létrejöttének előfeltételei fennforognak. A per létrejöttének előfeltételei *(Process-Voraussetzungen)* azon jogi és tényleges feltételek egybefoglalata, amelyektől a perbeli eljárás megengedettsége és hatályossága függ. Az a kifogás, amelynek célja kimutatni, hogy a per létrejöttének előfeltételei nem forognak fenn, hogy perről nem lehet szó, az alperes nem bocsátkozhat perbe, pergátló kifogás.[53] Pap utalt arra, hogy a korabeli német jogirodalomban érdekes vita indult meg arról, mi minősül pergátló kifogásnak.[54]

[28] Tóth Károly szerint a per akkor alakul ki, ha a perfelvételi tárgyaláson mind a két fél megjelenik. A felperes a bíró felhívására előadja a keresetét. Ha az alperes pergátló kifogást lát fennforogni, akkor ezt előadja: azaz elmondja a perelhárításra vonatkozó, nem érdemleges ellenkérelmét. Ezzel kialakul a per a perjogok fölött. Ha a pergátló kifogásoknak a bíróság nem ad helyt, az alperes előadja érdemleges ellenkérelmét: feltárja magánjogi kifogásait vagy tagad. Ekkor „constatálva van az álláspontok ellentétessége. Kipattant a vita a magánjog tekintetében. Megszületett a polgári per. Litis contestatio."[55] Tóth tehát kétféle peralapítás között különböztet: a perjogok felett és a perbe vitt magánjogok felett alapítható per. Elmarad a peralapítás, ha annak valamilyen akadálya van. Az elmaradás oka lehet perjogi vagy magánjogi. Perjogi ok a perelőfeltételek hiánya, más szóval a perakadályok létezése: nincs alkalmas bíróság, nincsnek alkalmas felek, nincs alkalmas pertárgy, nincsenek alkalmas perelőkészítő és peralapító cselekvések, perfüggőség van, választottbírósági szerződés van, az előző eljárás költségei nincsenek kiegyenlítve. Magánjogi okok, ha nincs ellentét a felek álláspontja között: jogelismerés, joglemondás, egyezség, beismerés, felek meg nem jelenése.[56]

[29] Fabinyi Tihamér szerint a pernek mint egyfelől a felperes és az állam, másfelől az alperes és az állam közötti jogviszonynak megvannak a maga létrejöveteli előfeltételei. Perelőfeltétel, hogy meglegyen az alkalmas pertárgy, vagyis olyan ügy, ami polgári perútra tartozik, illetve az ügy ne legyen véglegesen vagy megelőzően külön eljárásnak fenntartva (1911. évi Pp. 180. § 1., 2. pont), legyen eldöntésre hivatott – vagyis az illető ügyre kiterjedő állami jurisdictióval, továbbá a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező – bíróság (1911. évi Pp. 180. § 3. pont), és meglegyenek az alkalmas – tehát perképes – felek (1911. évi Pp. 180. § 6. pont). Ha e feltételek meg is vannak, nem jöhet létre a per akkor, ha olyan tények jönnek közbe, amelyek mint

perakadályok a per megalapítását kizárják (1911. évi Pp. 180. § 4., 5., 7., 8. pontok). Habár ezeket az 1911. évi Pp. a pergátló kifogások gyűjtőnév alatt tárgyalja, Fabinyi szerint az elnevezés nem szabatos, mivel a perelőfeltételek és a perakadályok közötti különbségtétel nem csupán elvi jellegű, hanem a bizonyítás szempontjából is jelentős. A perakadályok bizonyítása ugyanis az alperest terheli. Az elnevezés azért sem pontos, mert egyes körülményeket a bíróság hivatalból, míg másokat csak az alperes kifogása alapján vesz figyelembe. Fabinyi utalt továbbá arra, hogy az 1911. évi Pp. 180. §-a nem tartalmazott kimerítő felsorolást, ilyet más törvényi rendelkezések is szabályoztak. Fabinyi szerint a per tényálladékának lehetnek egyéb olyan hiányosságai, amelyeket azonban nem tekintett a törvény pergátló kifogásnak, ahhoz nem a per megszüntetését, hanem más jogkövetkezményt fűzött. Ilyen például a bíróság szabálytalan alakulása vagy érdekeltsége, az idézés, a kézbesítés, a keresetlevél hiányosságai, a kötelező ügyvédi képviselet vagy a meghatalmazás hiánya.[57]

1.1.2. Fejlődés a második világháború után: a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény

1.1.2.1. A szocialista perjogi gondolkodás beáramlása és a perelőfeltételek tanának háttérbe szorulása

[30] A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (1952. évi Pp.) egyszerűsítette a per szerkezetét, felszámolta a *per ceasurát,* helyette az egységes per mellett tette le a voksát. Emiatt a peralapításra és a perelőfeltételekre irányuló érdeklődés csökkent, e fogalmak zárójeles kifejezésekké, a permegszüntetéshez, illetve a keresetlevél visszautasításához kapcsolódó magyarázatok kiegészítő narratívájává váltak.

[31] A Beck Salamon által szerkesztett egyetemi jegyzet[58] értelmezésében az a kérdés, melyik cselekmény indítja el az eljárást, illetve mikor jön létre a per, a per különböző szerkezetének megfelelően, különbözőképpen válaszolandó meg. Ahol a törvény a pert egységes folyamatnak tekinti, s mellőzi a per részekre bontását, az eljárás megindítására és a per keletkezésére vonatkozó probléma megszűnik.[59] Az eljárás kettéosztását arra hivatkozva ejtették, hogy az mesterkéltté és bonyolulttá változtatta a pert.[60] A perfelvételi tárgyalás a gyakorlatban egyszerű formává zsugorodott, és azt eredményezte, hogy a per költségesebb, hosszabb és bonyolultabb lett.[61] A pergátló kifogások a kereseti jogot, a vitás jogviszonyt nem érintik, céljuk a per megszüntetésének bírói kimondása arra való tekintettel, hogy a per előfeltételei hiányoznak.[62]

[32] Bacsó Ferenc a per szerkezetével foglalkozó tanulmányában – a *per ceasura* elejtése kapcsán – kitért a pergátló kifogásokra, jelezve, hogy az 1952. évi Pp.-ben ezek a perakadályok mint permegszüntetési okok szerepelnek. A 157. § a) pontja alapján ugyanis ilyen permegszüntetési okok a 130. § a)–f) pontjában felsorolt körülmények (azaz a keresetlevél elutasításának okai), továbbá a 157. § b) és c) pontja szerinti körülmények (törvényes képviselő mellőzése, perköltségbiztosíték hiánya). A permegszüntetési okok – három kivétellel – egybevágnak az egykori pergátló kifogásokkal Az 1952. évi Pp. – érvel Bacsó Ferenc – kiterjesztette a per megszüntetésének az ügy érdemétől független eseteit, ezt azonban *per ceasura* nélkül, rugalmasabban oldotta meg, melyet a 140. §-ba foglalt rendelkezés szabályoz.[63] Az 1952. évi Pp. a permegszüntető okok előzetes eldöntését a külön perfelvételi szak mellőzése ellenére lehetővé teszi, viszont nem teszi azt feltétlenül kötelezővé.[64]

[33] A jogviszonyelmélet új köntöst, szocialista ruhát kapott. Móra Mihály *A polgári perbeli jogok és kötelességek elméleti alapjához* című tanulmányában – felelevenítve a jogviszonyelmélet gyökereit – kísérletet tett annak a szocialista perjogba való beépítésére. Úgy fogalmazott: „[t]roglodita túlzás lenne, ha a szocialista jogász a per jogviszonyjellegét elvetné."[65] Mindazonáltal megjegyezte azt is, hogy a perbeli jogviszonynak túlzott rendszerbeli jelentőséget

már nem lehet tulajdonítani.[66] Móra egyébként a polgári pert több és előre pontosan meg nem határozható jogviszony összefoglalójának tekintette. A szocialista jogfelfogás térhódítása végül azzal a következménnyel járt, hogy a pernek jogviszonyként való értelmezése háttérbe szorult. Így Hámori Vilmos az 1970-es évek vége felé született tanulmányában megjegyezte: szocialista eljárásjogi irodalmunk aránylag kevésbé foglalkozott a perbeli jogviszony általános elemzésével, ehelyett a konkrét és a per mielőbbi, alapos, a törvényességnek megfelelő lefolytatására és befejezésének – a „per hatékonyságának" – a vizsgálatára helyezte a súlyt. Álláspontja szerint a felperes és a bíróság vonatkozásában már a keresetlevél benyújtásával létrejön a perjogviszony. A keresetjog a gyakorlásával, vagyis aktualizálásával nyomban átalakul perjogviszonnyá. És létrejön a keresetlevéllel ellátott idézés kézbesítésével a bíróság és az alperes között is.[67]

[34] A jogviszonyelmélet helyett – a per menetét előtérbe helyező gondolkodásra is visszavezethetően – a keresetindítás és a perindítás fogalmai kerültek előtérbe.

[35] Az 1962-ben megjelent polgári eljárásjogi tankönyv szerint, ha a bíróság a keresetlevélből[68] már megállapítja, hogy a kereset érdemi elbírálását vagy helytálló ítélet hozatalát valamilyen körülmény eleve kizárja, akkor mellőzi a tárgyalás eredményességének biztosítására hivatott előkészítő intézkedések megtételét és a tárgyalás kitűzését. Ha e körülményeket a tárgyalás előkészítésének időszakában észleli, idézés kibocsátása nélkül elutasítja a keresetlevelet,[69] ha azonban a tárgyalás során állapítja meg, a pert megszünteti.[70]

[36] A tankönyv szerint csak a létrejött pert lehet megszüntetni, ha a bíró a per létrejöttét kizáró körülményt észlel, a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja. A keresetlevél benyújtásával a per még nem jött létre, a per megszüntetésére csak a kereset közlését követően kerülhet sor.[71] A keresetlevél elutasítására vezető okok nagy része megegyezik a permegszüntetési okokkal, de azokkal nem esik teljesen egybe. Egyrészt a per létrejöttét kizáró körülmények nem mindegyike permegszüntetési ok, másrészt a permegszüntetési okok köre tágabb, mint a keresetlevél elutasításának okai. A permegszüntetési okok részben olyan tények, amelyek szükséges előfeltételei annak, hogy a bíróság az ügy érdemét elbírálhassa. Ezeket nevezik perelőfeltételeknek. A permegszüntetési okok másik csoportja a felek cselekményeihez köthető, mint a keresettől elállás vagy a felek közös kérelme a per megszüntetésére. A per érdemi eldöntésének előfeltétele például a joghatóság, a hatáskör, a felek perbeli jogképessége, illetve hogy ne legyen perfüggőség, ítélt dolog. Ezeket „negatív formulázással perakadályoknak" hívták.[72]

[37] Annak ellenére, hogy a perjogi tananyag része volt a „perelőfeltételek" kifejezés megismertetése, az apró betűs kiegészítés arra hívta fel a figyelmet, hogy az csak történetileg magyarázható, szó szerinti értelemben nem.

> A »perelőfeltételek« műkifejezés kb. a múlt század hetvenes éveitől kezdve egy jó fél századig jelentős szerepet játszott a polgári társadalom, különösen a német nyelvterület polgári perjogtudományában. A perelőfeltételekben a perjogviszony konstitutív elemeit látták, ezeket olyan előfeltételeknek tekintették, amelyek okvetlenül szükségesek voltak ahhoz, hogy a perjogviszony egyáltalán létrejöhessen.

Rögtön rá is mutattak a gyenge pontjára: a perelőfeltételek nem a perbeli jogviszony keletkezésének feltételei, hiszen a perbeli jogviszony létrejön perelőfeltétel híján is. A perelőfeltételek maguk is tárgyai a pernek, azokról a bíróság a perben dönt. E döntésre sokszor csak az eljárás végén kerül sor, s ilyen esetben is érvényes perről van szó. A perelőfeltétel mint megszokott kifejezés használatát abban az értelemben tartották elfogadhatónak, hogy ezek

feltételei annak, hogy *a már keletkezett perjogviszony az érdemi tárgyaláshoz és a perbe vont anyagi jogviszony eldöntéséhez vezessen*.[73] A szovjet polgári per a burzsoá perelőfeltételek fogalmát hasznavehetetlennek tartotta, helyette vezette be a szovjet polgári ügyek feletti igazságszolgáltatás feltételeit, két csoportra osztva azokat: a keresetindítási jog előfeltételei, valamint a keresetindítási jog megvalósításának feltételei.[74] Igaz, ezek a kifejezések végül nem gyökeresedtek meg a magyar jogban.

[38] Később[75] már nem látták szükségesnek a történeti előzmények rövid ismertetését sem, a permegszüntetési okok csoportosítása körében, zárójelben bukkant fel a „perakadályok" kifejezés.[76]

[39] Nagy hatást gyakorolt a perjogi gondolkodásra az ún. „fekete kommentár", azaz *A polgári perrendtartás magyarázata* című, több kiadásban is megjelent mű. Ennek 1976-os kiadása szerint a keresetindításnak (a keresetlevél benyújtásának) egyik eljárásjogi joghatása, hogy megindul a peres eljárás, az igazságszolgáltatás folyamata, a bíróság köteles foglalkozni a keresetlevéllel, intézkedéseket kell tennie a keresetlevél alapján.[77] Ehhez képest a perindítás hatályai akkor állnak be, amikor az ellenfél a keresetet, illetve a viszontkeresetet tartalmazó keresetlevél vagy jegyzőkönyv kézbesítése révén vagy a jelenlétében megtartott tárgyaláson abba a helyzetbe jut, hogy tudomást szerezhet a keresetről, illetőleg viszontkeresetről. A perindítás hatásai e vonatkozásban a keresetközlés hatásait jelentik. Ezzel kétoldalúvá válik az eljárás.[78]

[40] A permegszüntetéssel összefüggésben bukkan fel a perelőfeltételek fogalma. A permegszüntetési okokat ugyanis a kommentár két csoportra osztotta: egyrészt a perindítás után észlelt perakadályokra – a perelőfeltételek hiányára vagy az érdemi elbírálást kizáró tényekre [1952. évi Pp. 157. § a) pont], másrészt az érdemi döntés hozatalának egyéb akadályaira [1952. évi Pp. 157. § b)-f) pontok], amelyek mulasztással, illetve a felek eljárásjogi rendelkező cselekményeinek gyakorlásával függenek össze.[79] A keresetlevél elutasításának tárgyalása körében a kommentár felidézi a törvényjavaslat indokolását, amely szerint az 1952. évi Pp. elejét kívánja venni annak, hogy olyan jogviták is tárgyalásra kerülhessenek, amelyekről eleve megállapítható, hogy érdemi elbírálásukat valamely körülmény amúgy is kizárja. Ezért a keresetlevél elutasításának okai közé sorol a *tulajdonképpeni* pergátló körülményeken felül egyéb körülményeket is.[80]

1.1.2.2. Az 1989 utáni évtizedek: a jogviszonyelmélet feltámasztása, a perelőfeltételekről való szocialista jogi gondolkodás továbbélése

[41] A rendszerváltozást követően ismét felbukkan és megerősödik a (tan)könyvekben a jogviszonyelmélet. Foglalkozik vele Kengyel Miklós,[81] Gáspárdy László,[82] Gyekiczky Tamás,[83] Kiss Daisy,[84] illetve az Osztovits András által szerkesztett *Polgári eljárásjog I.* című könyv.[85] Lugosi József tanulmányt szentelt e témának.[86] Ennek ellenére vagy egyáltalán nem köszön vissza a per jogviszonyként való felfogása a perelőfeltételek tárgyalása körében, vagy a perindítás hatályain keresztül kapcsolódik e két témakör. Mindezt azért érdemes kiemelni, mert az 1911. évi Pp. a perindítás hatályainak beálltát az idéző végzéssel ellátott keresetlevél kézbesítéséhez kötötte (147. §), s hasonló szabályt tartalmazott az 1952. évi Pp. is. Ennek ellenére a per mint jogviszony létrejötte az 1911. évi Pp. alapján nem a perindításhoz, hanem az alperes „ellentmondásához" kötődött. Az 1952. évi Pp. alapján azonban a jogtudomány abba az irányba mozdult el, hogy a (háromoldalú) perjogviszony a keresetnek az alperessel való közlésével jön létre.

[42] Kengyel szerint a perelőfeltételek alatt általában a perindítás (vagy a keresetindítás) megengedhetőségének feltételeit értjük, míg e feltételek hiánya esetén perakadályokról beszélünk. Gyakorlati megfontolások miatt a törvénykönyvek nem a perelőfeltételeket, hanem a perakadályokat szabályozzák, melyeket a bíróságok rendszerint hivatalból vesznek

figyelembe.[87]

[43] Kengyel felhívta a figyelmet arra, hogy bár a szocialista perjogban feledésbe merültek a perelőfeltételekkel kapcsolatos kérdések, és az 1952. évi Pp.-ből eltűntek az olyan kifejezések, mint a „pergátló körülmény", „pergátló kifogás", „keresetlevél visszautasítása", helyettük a törvény „a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításáról", „az alperesnek a per megszüntetésére irányuló kérelméről" rendelkezett, tartalmilag ezek nem különböztek lényegesen az 1911. évi Pp. rendelkezéseitől, „vagyis a perakadályok érvényre juttatásának mechanizmusát a szocialista polgári eljárásjog is átvette".[88]

[44] A Wopera Zsuzsa által szerkesztett *Polgári perjog – Általános rész* című mű a perelőfeltételeket a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítása és a permegszüntetés kapcsán tárgyalta. Eszerint,

> [h]a a bíróság már a keresetlevélből megállapítja, hogy a kereset érdemi elbírálását valamely körülmény eleve kizárja, az nem felel meg a perelőfeltételeknek, a tárgyalás előkészítésének időszakában a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja. Erre még a kereset ellenféllel való közlése, tehát a peralapítás hatályainak beállta előtt kerül sor. A per megszüntetésére csak a perindítás hatályainak beállta után van lehetőség [...].[89]

[45] Az Osztovits András által szerkesztett könyvben foglaltak szerint a keresetlevél benyújtása, azaz a keresetindítás akkor éri el a *per megindítására* irányuló célját, ha megfelel a törvényben előírt formai és tartalmi követelményeknek, ezáltal alkalmas arra, hogy a benne foglalt kereseti kérelemről a bíróság döntsön, a jogvitát elbírálja. Mindaddig, amíg ez nem történik meg, még nem perről, csak eljárásról lehet beszélni. A *per* – mint kontradiktórius eljárás[90] – *megindulása* nem a keresetlevél benyújtásához, hanem annak (a keresetnek) az alperessel való közléséhez kapcsolódik.[91] A per megindulása feltételekhez kötött, e feltételek meglétét a bíróság hivatalból vizsgálja, méghozzá az eljárás folyamán mindvégig. A feltételeket az 1952. évi Pp. negatív oldalról közelíti meg: a perindítás akadályaiként határozza meg azokat a tényeket, amelyek észlelése esetén a bíróságnak a keresetlevelet érdemi vizsgálat nélkül (idézés kibocsátása nélkül) el kell utasítania. A keresetlevél elutasításával a bíróság eljárásjogi kérdésben dönt, az érvényesíteni kívánt jog elbírálásának akadálya felől határoz, az elutasítás a kereset megalapozottságát nem érinti. Nem is keletkeztet *res iudicata* joghatást.[92]

[46] Lugosi József szerint a perelőfeltétel(ek) fennállása a peralapításhoz szükséges (peralapítás = keresetlevél ellenérdekű fél részére való kézbesítése). Szó szerinti értelemben mindazon feltételek összessége, amelyek előzetes és egyidejű fennállása a per létrejöttéhez (a keresetlevél ellenérdekű fél részére történő kézbesítéséhez) szükséges.[93]

1.2. Perelőfeltételek és perakadályok a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényben

[47] A *polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény* (2016. évi Pp.) minisztériumi szövegezésének folyamatában a perelőfeltételek és a perakadályok rendszere nem abban a megközelítésben került az érdeklődés középpontjába, mint korábban, az 1911. évi Pp. megalkotásakor. A figyelem a per koncentrációjának megvalósítása érdekében – egyebek mellett – arra irányult, hogy az érdemi tárgyalásra alkalmatlan (vagy annak tűnő) keresetlevelek az eljárás korai szakaszában elháríthatók legyenek. Habár a kodifikáció során a per jogviszonyként való felfogása nem kérdőjeleződött meg, és több régi-új elnevezésben is (pl. osztott tárgyalás, perfelvétel, keresetlevél visszautasítása stb.) visszaköszönni látszanak az 1911. évi Pp. rendelkezései, a választott szabályozás nem tért vissza Plósz felfogásához.

[48] A szélesebb körű szakmai diskurzusban megfogalmazódtak olyan elképzelések is, amelyek a törvényszövegbe emelték volna be a „perakadályok” elnevezést. A fogalom definiálása nélkül törvényi felsorolásban azonosították volna a perakadályokat,[94] elválasztva ezektől a keresetlevél visszautasításának egyéb okait.[95] Az indokolás értelmében a perakadályok a pernek olyan gátjai, amelyek fennállása esetén a perre elvi okokból nem kerülhet sor. Ezzel szemben az egyéb visszautasítási okok esetén a pernek elvi akadálya nincs, de a jogalkotó az eljárással kapcsolatban megfogalmaz bizonyos elvárásokat, és ezek elmaradását a keresetlevél visszautasításával szankcionálja. A kettő közötti lényeges különbséget az adta volna, hogy a perakadályokat a perindítás jogi hatályainak beállása után is figyelembe kellett volna venni (bizonyos kivételekkel), míg az utóbbiak miatt a per megszüntetésére már nem kerülhetett volna sor.[96]

[49] A 2016. évi Pp.-ben az elsőfokú eljárás a perindítási szakra, a perfelvételi szakra és az érdemi tárgyalási szakra bomlik. A perindítási szakban

> az eljárás a felperes és a bíróság közötti kétpólusú közjogi jogviszonynak minősül, melyben az eljárást megindító személy – anyagi jogának bírósági úton való érvényesítése érdekében – a bíróság elé terjeszti a jogvédelmi igényét, és a bíróság a *perelőfeltételek fennállta szempontjából annak befogadhatóságát megvizsgálja*.[97]

A per megindulása[98] a befogadott eljárást megindító *beadványnak* az alperessel való közléséhez kapcsolódik, főszabály szerint ekkor válik hárompólusúvá az eljárás. Az eljárást kezdeményező fél eljárást megindító irata nem perbeli cselekmény, hanem a peres eljárást megindító cselekmény.[99]

[50] A 2016. évi Pp.-hez készült Kommentár – azon terminológiai változás apropóján, hogy „a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítása” helyébe „a keresetlevél visszautasítása” lép – megjegyzi, hogy a polgári perrendtartás továbbra sem használja a „pergátló kifogás” vagy „perakadály” kifejezéseket.[100]

[51] Ennek ellenére a kommentárirodalomban továbbra is jelen vannak a perelőfeltételek és a perakadályok. A Wopera Zsuzsa által szerkesztett *Kommentár a polgári perrendtartáshoz* című mű szerint a *„per lefolytatásának feltételeként”* szükséges egyrészt a perelőfeltételek fennállta, másrészt a perakadályok hiánya. Perelőfeltételek az anyagi jogi igényről való *érdemi döntés meghozhatóságának feltételei* (például hatáskör, jogképesség), melyeknek fenn kell állniuk, meglétük elengedhetetlen. Perakadályok *az anyagi jogi igényről való érdemi döntést kizáró körülmények* (perfüggőség, ítélt dolog), amelyek nem állhatnak fenn. Mintegy összefoglaló kifejezésként megjelenik a Kommentárban a *pergátló ok*, illetve a *visszautasítási ok* kifejezés.[101]

[52] Újdonságként tekinthetünk a magyar perjogirodalomban a keresetlevél „befogadhatóságá”-ra (korábban ugyan előfordult hasonló kifejezés: „a kereset elfogadása”), amely összekapcsolódik a perelőfeltételként, illetve perakadályként ismert tényekkel. A befogadás fogalmat maga a 2016. évi Pp. is használja más jogintézményekkel (lásd felülvizsgálat) összefüggésben, a keresetlevél kapcsán azonban nem. A *Kommentár a polgári perrendtartáshoz* című mű alapján a keresetlevél befogadása arról való döntés, hogy a keresetlevél közölhető az alperessel. A keresetlevél befogadhatósága körében vizsgálandó körülmények például a hatáskör, az illetékesség, a pertárgyérték, a keresetlevél kötelező kellékei. A keresetlevél visszautasításáról való döntés a keresetlevél befogadhatóságának hiányáról való olyan döntés, amely köti a bíróságot és az eljárást befejezi, lényegében a beadványban foglaltak érdemi elbírálását, elintézését a bíróság megtagadja.[102]

[53] A keresetnek az alperessel való közlésére akkor kerülhet sor, ha a keresetlevél perfelvételre alkalmas. Ez alatt azt értik, hogy a keresetlevelet nem kell visszautasítani, nincs szükség áttételre, illetve hiánypótlásra. A perfelvételre alkalmasság az 1952. évi Pp. szerinti „tárgyalásra alkalmasság” megfelelője.[103] A perindítás hatályainak beállta indítja meg a perfelvételi szakot, a per mint közjogi jogviszony háromplusúvá válik.[104]

[54] A 2016. évi Pp. szakított a „permegszüntetés” elnevezéssel, mivel az eljárás perként csak a perindítás joghatásainak beállta után folyik, azonban az ezt megelőző szakaszban is felmerülhet több megszüntetéshez vezető ok.[105] A *perakadályok* utólagos észlelése alapot adhat az eljárás megszüntetésére. Az ún. alaki védekezés az alperesi ellenkérelem elkülönült része, amelyben az alperes az adott per megindításának, lefolytatásának lehetőségét tagadja.[106]

[55] A magyar kommentárirodalomban újra megjelentek a német jogdogmatika szerinti értelmezések is. Ébner Vilmos kifejezetten a német szerzőkre hivatkozva részletesen dolgozza fel a perelőfeltételek és perakadályok témakörét a Varga István által szerkesztett *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja* című műben,[107] egyúttal feleleveníti Magyary elméletét is. E fogalmakat a 2016. évi Pp. 176. §-ához köti, és hangsúlyozza, hogy ezek meghatározásának alapvető jelentőségét az adja, hogy ezek hiányában, illetve fennállása esetén a per nem folytatható le, a bíróság a jogvédelmi igény teljesítését[108] megtagadja és nem nyújt lehetőséget az alperessel szembeni anyagi jogi igény bírósági érvényesítéséhez, a felperes nem jut olyan bírósági határozathoz (->bírósági határozatok), amely alapján szükség esetén állami kényszer vehető igénybe.[109] Ébner szerint a perelőfeltétel, perakadály elnevezés nem pontos, mert a keresetlevél előterjesztésével az eljárás megindul, és a keresetlevelet a bíróság köteles megvizsgálni, melynek része *a per lefolytathatóságához, a kereset érdemben való tárgyalásához szükséges feltételek megállapítása*, de *a perelőfeltételek egyben az előterjesztett anyagi jogi igényről való érdemi jogerős döntés meghozatalának előfeltételei, akadályai is*. Nem terjed ki azonban a vizsgálat az igény érdemére, megalapozottságára, mivel arról a bíróság a perelőfeltételek megléte esetén lefolytatott tárgyalás eredményeként, ítélettel dönt. A perelőfeltételek hiánya, illetve a perakadályok fennállása nem csupán a keresetlevél bírósági befogadhatóságát zárja ki, nem csupán a keresetlevél megvizsgálásakor veendő figyelemben, hanem – néhány kivételtől eltekintve – az egész per során vizsgálandó és jelentőséggel bír.

[56] Az elsőfokú eljárásban az ítélet meghozatalakor a pozitív előfeltételeknek fenn kell állniuk, ítélet csak negatív perelőfeltételek hiányában hozható. Vannak azonban kivételek a főszabály alól. A perakadályok jogkövetkezményeit a bíróság mindig végzéssel vonja le, attól függően, hogy milyen szakaszba ért a per: a keresetlevél visszautasításáról vagy az eljárás megszüntetéséről rendelkezik. A perakadály jogkövetkezményeiről érdemi döntés, ítélet nem hozható.

[57] Varga István szerint[110] a magyar perjogi felfogás szerint a perakadályok, a negatív perelőfeltételek, valamint a pergátló kifogások közös jellemzője, hogy fennálltuk esetén nem kerülhet sor peralapításra, a keresetindítással megalapozott felperes-bíróság kétoldalú, közjogi jellegű eljárásjogi jogviszony nem válik az alperesre kiterjedő és már kontradikciót feltételező háromoldalú jogviszonnyá, így formálisan még az utóbbit tartalmilag megalapozni hivatott perfelvételi szakba sem lép át.

> Maga a perakadály fennálltáról szóló döntés is kizárólag a kétoldalú jogviszony keretein belül maradva születik meg, a kontradikció ezért itt *per definitionem* fel sem merül, tovább menve pedig – legalábbis az abszolút perakadályok esetén – még a jogviszonyban szereplő felperes sem kerül a visszautasító végzés meghozatala előterében bármilyen cselekvési helyzetbe, hanem a perakadályról jogvita (eltekintve most a keresetlevél megvizsgálásának szakaszában figyelmen kívül maradt okok megszüntetési okként való tovább élésétől) csak a felperesi fellebbezési jog – az eljárást tipikusan éves nagyságrendre elhúzó – gyakorlásával folyhat.

Varga kritikával illeti a 2016. évi Pp. aprólékos és formalizált szabályait, különösen a keresetlevél hiánytalanságával összefüggő rendelkezéseket.

[58] Varga rámutat arra, hogy a nagy kisugárzással rendelkező külföldi perjogok a nálunk perelőfeltételként/perakadályként ismert körülményeket nem elsősorban mint a peralapításnak, hanem sokkal inkább mint a jogvita jogerős érdemi döntéssel való lezárásának (->a bírósági határozatok joghatásai) az akadályaiként kezelik. Ezekben a jogrendszerekben – érvel Varga – tipikusan az eljárás (ott már: a per) kezdeti szakaszában vizsgálják a perakadályok fennálltával kapcsolatos kontradikciót, méghozzá többnyire a szóbeliség elvének figyelembevételével. Arra a következtetésre jut, hogy más jogrendszerekben a „perakadály" szó alatt helyesen a „jogvita érdemi határozattal történő lezárását akadályozó körülmény" megfogalmazást kell érteni. A perelőfeltételeknek (magyar gondolattal: a perakadály-hiánynak) főszabály szerint az érdemi döntés meghozatala előtti pillanatban, formálisan a tárgyalás berekesztésekor kell fennállnia.

1.3. Fogalommeghatározás és nehézségei

[59] A „perelőfeltételek" alatt – miként arra a szóösszetétel nyelvtani értelme is utal – eredetét tekintve a pernek mint közjogi jogviszonynak, e jogviszony létrejöttének feltételeit értették. A formális fogalommeghatározás mögött azonban más és más tartalom rejlik annak függvényében, hogy ki mit tekint pernek, mikor és mi által tekinti létrejöttnek a perjogi jogviszonyt.

[60] Az 1911. évi Pp. alapjait adó Plósz-féle felfogás alapján a per csak az alperes perbebocsátkozásával volt megalapítva, a per pedig ezt követően a jogvita érdemi tárgyalását (lebonyolítását) takarta. Habár Plósz a jogvita bírói elintézését, valamely jog létezésének vagy nem létezésének bírói kimondását (mondhatnánk: az érdemi döntést) a per céljaként tételezte, már ebben az időben megjelenik az a gondolat is, hogy a perelőfeltételek – figyelemmel arra is, hogy ezek hiányát a peralapítást követően is nagyrészt figyelembe kell venni – az érdemi döntés előfeltételei is. Bacsó nem véletlenül emelte ki: ha per alatt az ügy érdemében való tárgyalást és döntést érjük, akkor az érdemi tárgyalás és döntés előfeltételei egyszersmind perelőfeltételek is.

[61] Amiatt, hogy végül a jogvita tárgyában döntés nem születik, az eljárás egyéb módon fejeződik be: a per megszüntetésével (ekkor még ítélettel), illetve a keresetlevél visszautasításával (végzéssel). A pozitív jog oldaláról nézve a perelőfeltételek ezért azon okokat takarják részben vagy egészben, amelyek alapján e döntések meghozhatók.

[62] A szocialista jogfelfogásra épült 1952. évi Pp. – elvetve azt a nézetet, hogy a per az alperesi perbebocsátkozással jön létre – időben előrébb hozta, és a keresetlevél alperes részére való megküldéséhez (keresetnek az alperessel való közléséhez) kötötte a per létrejövetelét. Ezzel a per fogalma már nem az volt, mint amit Plósz annak tekintett. E pernek az előfeltételei – elvben – nem is lehettek ezért teljesen ugyanazok, mint az 1911. évi Pp. alapján. Mindeközben a perelőfeltételek formális fogalommeghatározása annyiban továbbra is helytálló maradhatott (volna), hogy a perelőfeltételek immáron a keresetnek az alperessel való közlésével megalapított per előfeltételeit takarhatták. Ehhez képest tagadták a perelőfeltétel fenti fogalmának helyességét, hangsúlyozva, hogy a perelőfeltételek nem a perbeli jogviszony keletkezésének feltételei, hiszen a perbeli jogviszony létrejön perelőfeltétel híján is. A perelőfeltételek maguk is tárgyai a pernek, azokról a bíróság a perben dönt. E döntésre sokszor csak az eljárás végén kerül sor, s ilyen esetben is érvényes perről van szó. E kritika annyiban valóban helyénvaló volt, hogy ennek a kérdéskörnek az alaposabb kidolgozásával a régi perjogtudomány is adós maradt, megoldásként pedig egyes szerzők épp az érvénytelen per kategóriájával kísérleteztek.

[63] Miközben a perelőfeltételek tana csaknem teljesen feledésbe merült a második világháborút követő magyar perjogi irodalomban, az 1952. évi Pp.-ben visszatükröződtek az 1911. évi Pp. szabályai, de már némileg más kötösben. A korábbi pergátló kifogásokat a törvény keresetlevél-elutasítási okokat meghatározó 130. §-ába helyezték, a perelőfeltételeket a permegszüntetésre vonatkozó 157. §-ával [leginkább pedig annak a 130. §-ra visszautaló a) pontjával] kötötték össze. Perelőfeltételeknek – a fogalom eredeti, szó szerinti értelmében és a jogi szabályozás oldaláról nézve – csak azokat a körülményeket lehetett (volna) tekinteni, amelyek (hiánya) miatt a

keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kellett utasítani. Ennek ellenére a jogirodalomban több szerzőnél is a permegszüntetés kapcsán bukkan fel a „perelőfeltételek" elnevezés (tulajdonképpen még az 1911. évi dogmatikai alapokhoz igazodva). Az alperesi perbebocsátkozásnak („ha az alperes a per érdemi tárgyalásába bocsátkozott" fordulattal jelölve) továbbra is volt jelentősége, de már nem a perjogviszony keletkezése tekintetében, hanem annyiban, hogy ezt követően a per megszüntetését bizonyos okok miatt az alperes már nem kérhette.

[64] A 2016. évi Pp. nem változtatott a peralapítás 1952. évi Pp.-beli szabályán, a perjogviszony létrejövetelét a jogtudományban továbbra is keresetnek az alperessel való közléséhez, a perelőfeltételeket pedig a perrendtartás keresetlevél visszautasítását szabályozó 176. §-ához és az eljárás-megszüntetés rendelkezéseihez (240. §) kötik.

[65] A perelőfeltételek fenti – mint látható nem kritika nélküli – fogalma túlságosan egyszerű, tömör és formális ahhoz, hogy belőle egyértelmű következtetés volna levonható a perelőfeltétel jellemzőire és körére nézve. Nem foglal magában ugyanis olyan egységes elvi kritériumrendszert, ami alapján a per létrejöveteléhez szükséges körülmények közül a perelőfeltételek egyértelműen beazonosíthatók lennének. Miként a sokféle nézet ismertetése alapján kitűnik, nemcsak a perjogviszony körüli véleményeltérések, de az egységes kritériumrendszer hiánya is hozzájárult a perelőfeltételeket érintő vitákhoz. Ilyen például, hogy perelőfeltételek csupán tények vagy tények és cselekvések is lehetnek, bevonhatók-e a perelőfeltételek körébe az érdemi döntés, illetve a jogvédelmi igény előfeltételei stb. A történeti áttekintés alapján az mondható, hogy – nagyrészt, de nem kivételek nélkül – az anyagi jogi vita érdemét nem érintő, eljárásjogi (a per tényálladékához kötődő) körülmények adják a perelőfeltételeket. A mai általánosabban elfogadott megközelítés szerint pedig a perelőfeltételek csak tények, így nem minősül perelőfeltételnek a kereset vagy a keresetindítás. Az elvi kritériumrendszer hiánya a perelőfeltételek fogalmát egy, az épp aktuális szabályozásban fellelhető körülmény- (tény-) halmaz gyűjtőkategóriájának irányába tolja el. Mindeközben az írásokból mégis olyasmi olvasható ki (a sorok között), mintha a perelőfeltételeknek volna valamiféle – divatos szóval élve – *hard core* (tulajdonképpeni) köre, amelyekhez képest másokat a jogalkotó csak célszerűségi okból minősít perelőfeltételnek, vagy egy másik megközelítéssel: célszerűségi okból csak hasonlóan viselkednek, mint a perelőfeltételek. Hogy ma is vannak olyanok, akik szerint a perakadályok és a keresetlevél-visszautasítási okok nem esnek egybe, annak bizonyítéka a szakértői normajavaslat fent idézett megoldása.

[66] Az újabb jogirodalmi munkákban – ismét német hatásra – azonban egy más megközelítés látszik formálódni, amely eloldja a perakadályként aposztrofált (jelenleg keresetlevél visszautasítási és eljárásmegszüntetési) okokat (tényeket) a per létrejöttétől, és azokat inkább a jogvita érdemi elbírálhatóságához köti (lásd Vargánál a „jogvita érdemi határozattal történő lezárását akadályozó körülmény", vagy Ébnernél az „anyagi jogi igényről való döntés akadálya"). Vagyis nem az eljárás (per) elejéhez (megindulásához), hanem a befejezéséhez, a jogvita érdemi elbírálásához kapcsolja hozzá. A perelőfeltételeknek nem a per (érvényes) létrejövetelekor szükséges fennforogniuk, hanem annak érdemi befejezésekor. Miként Varga fogalmaz: a perelőfeltételeknek főszabály szerint az érdemi döntés meghozatala előtti pillanatban, formálisan a berekesztéskor kell fennállniuk.[111] Ezzel pedig az eredeti fogalommeghatározás elesik, méghozzá úgy, hogy annak egyelőre nincs alternatívája a magyar jogban. E gondolat nem teljesen idegen a hazai gondolkodástól, így a régi magyar perjogi felfogás szocialista jogi kritikája ezt már célpontjává tette, anélkül azonban, hogy helyette teljesen új megközelítést dolgozott volna ki.

[67] A perelőfeltételeknek ez a fajta értelmezése szükségtelenné teheti olyan dogmatikai kérdések megválaszolását, hogy mi a per és mikor jön létre, hogy perelőfeltétel hiányában létrejöhet-e per, s ha igen, akkor mégis hogyan, ha nem, akkor az, ami létrejön, minek tekinthető stb. Egyúttal azonban más jellegű problémákat, kérdéseket is generál (például miként kezelhető az, amikor tartalmában „érdemi" döntés születik az anyagi jogi igényről még mielőtt azt közölnék az alperessel és jogi vita keletkezhetne, vagy hogy a sok-sok körülmény közül, ami megelőzi az ítélethozatalt, mi az, ami az „anyagi jogi igényről való döntés akadályaként" minősíthető).[112] Ezt az utat egyelőre a

hazai jog nem járta végig.

[68] Az újabb hazai tendenciák miatt felvethető, van-e még létjogosultsága a perelőfeltétel és a perakadály kifejezéseknek, s nem volna-e indokolt azokat más elnevezéssel felváltani (lásd mint Vargánál és Ébnernél). Az kétségtelen, hogy manapság a jogelmélet és joggyakorlat szakemberei e szavak hallatán (szinte) ugyanarra asszociálnak, nevezetesen a keresetlevél visszautasításának okaira, illetve az (ezekre vonatkoztatott) eljárás-megszüntetési okokra. Az is igaz ugyanakkor, hogy ha a per mint hárompólusú jogviszony létrejöttét a keresetnek az alperessel való közléséhez kötjük, akkor ennek előfeltételei (perakadályként megfogalmazva) ott szerepelnek keresetlevél-visszautasítási okok közt. A visszautasítási okok nagy része azonban olyan súlyú, hogy ezek nem csupán a peralapítás előtt, de azt követően is figyelembe veendők, s fennállásuk miatt az eljárás megszüntetendő, nemcsak az elsőfokú, de a másodfokú vagy a felülvizsgálati eljárásban is. Erre figyelemmel ezen körülmények nemcsak a pernek (érdemi tárgyalásnak), de az anyagi jogi igényről való döntésnek is az előfeltételei. Amellett, hogy a perelőfeltételekről való korai, az érdemet megelőző döntés az alperes védelmét szolgálja az alkalmatlan keresetekkel szemben, nyilvánvaló perökonómiai jelentőséggel is bír, mely összességében valamennyi eljárásban érintett részére, végső soron pedig társadalmi szintű előnnyel jár. Nem véletlen ezért ezeket a jogvita érdemétől elkülönülten tárgyalni, s ezekről előzetesen dönteni, a per érdemi tárgyalását a perelőfeltételek fennállásához kötni, akár a per szerkezetét ehhez igazítani.

[69] A perelőfeltételekkel kapcsolatos fenti kérdések dogmatikai rendezése igazából az 1911. évi Pp.-hez kapcsolódó jogirodalmi elemzésekben sem történt meg kielégítő módon, de nem is épült fel annak teljeskörű és zárt alternatívája. Vagyis nem egyszerűen egy átnevezésre volna szükség, hanem a dogmatikai rendszer alaposabb újragondolására. Az elnevezések kapcsán mindazonáltal érdemes megjegyezni, hogy miként már korábban is „átmentődtek" régebbi kifejezések az újabb korokba részben vagy egészben eltérő tartalommal (lásd például a perfelvételi tárgyalást, a keresetlevelet), ezen elnevezések is megőrizhetők, s kellő körültekintéssel, tartalmuk tisztázása mellett megfelelően alkalmazhatóak.

[70] A keresetlevél-visszautasítási, illetve a per- vagy eljárásmegszüntetési okok rendszertani elhelyezését és elnevezését illetően egyfajta útkeresésnek lehetünk tehát szemtanúi. Ezt az útkeresést különösen az új perrendtartás kodifikációja és az annak alapján kialakult bírói gyakorlat, majd nem sokkal később a törvény módosítása felszínre is hozta. Az útkeresés részét képezi a permegszüntetés helyett az eljárásmegszüntetés elnevezés bevezetése, vagy olyan új fogalmak, kifejezések alkalmazása, mint a „befogadhatóság".

[71] A német dogmatika vizsgálata – ismét – hasznos lehet az útkeresésben, már csak azért is, mert többféle fogalommal operál. Lugosi József mutat rá tanulmányában, hogy a „Prozessvoraussetzungen" (perelőfeltételek léte) ahhoz szükséges, hogy a bíróság az ügyben a keresetlevelet ne utasítsa el, a szóban forgó jogvita érdemi tárgyalására sor kerülhessen. A „Sachurteilsvoraussetzungen" elnevezés az „érdemi ítélet (meghozatala) előfeltételei"-nek fordítható. A „Sachurteilsvoraussetzungen" fennállása pedig ahhoz szükséges, hogy a bíróság az ügyben érdemi ítéletet hozhasson. A magyar „perelőfeltétel" kifejezéshez viszonyítva ugyanakkor a „Prozessvoraussetzungen" és a „Sachurteilsvoraussetzungen" elnevezés is eltérő jelentéstartalommal bír.[113] Megoldást jelenthet a hazai dogmatikai kérdések rendezésében is több fogalom kidolgozása és alkalmazása, ennek keretében pedig akár meg is őrizhető a perelőfeltétel kifejezés.

[72] A perakadályok elnevezés szorosan összefügg a perelőfeltételekkel, így már emiatt is hordozza magában a fenti fogalmi bizonytalanságokat. Ezen túlmenően azonban – mint a fenti ismertetésből kitűnik – szűkebb és tágabb értelemben is használják. Magyary szerint például a perakadály valamely perelőfeltétel hiánya. Később Magyary és Nizsalovszky tankönyvében már az az érvelés bukkan fel, hogy az előfeltételek hiánya és a kizáró tények fennállása összefoglaló elnevezéssel pergátló körülmény vagy perakadály. A perakadály tehát egy átfogó elnevezés, amelynek egyik

(méghozzá nagyobb) részét a perelőfeltételek hiánya alkotja. Későbbi művekben inkább csak az érdemi elbírálást kizáró tényeket azonosítják a perakadályokkal. Így a Wopera által szerkesztett kommentár szerint perakadályok *az anyagi jogi igényről való érdemi döntést kizáró körülmények* (perfüggőség, ítélt dolog), amelyek nem állhatnak fenn. Ébner Vilmos a megfogalmazás alapján tesz különbséget, így beszél perelőfeltételekről (pozitív megfogalmazás) és perakadályokról (negatív megfogalmazás). A megfogalmazás miléntje azonban kevésbé találó, hisz – Kengyel szavaival élve – gyakorlati megfontolások miatt a törvénykönyvek nem a perelőfeltételeket, hanem a perakadályokat szabályozzák. S ez helytálló is, ha a magyar jogra tekintünk. Vagyis nem a megfogalmazás módja, hanem az lehet inkább a döntő, hogy a tény fennállása vagy hiánya szükséges ahhoz, hogy a per lefolytatható, a jogvita eldönthető legyen. Ébner egyébként a fogalmak tisztázását követően összefoglalóan a „perakadályok" elnevezést használja a perelőfeltétel hiányára és a szűkebb értelemben vett perakadályokra együttesen. A perakadályok ilyen, a perelőfeltételek hiányát is magában foglaló használata elég elterjedt.[114]

2. A perelőfeltételek és perakadályok köre

[73] Ahogy az már a történeti áttekintésből kitűnik, nemcsak a perelőfeltételek fogalmában, de abban sincs egységes nézet, hogy mi minősül perelőfeltételnek, perakadálynak. Magyary szerint perelőfeltétel tény és cselekmény is, míg Bacsó szerint a perelőfeltételek csak tények lehetnek, cselekmények nem. Egyes nézetek szerint (lásd például Bülow eredeti felfogását) még ennél is tágabb kört ölelnek fel a perelőfeltételek, így magukba foglalják a per valamennyi konstitutív elemét: a személyeket, akik közt, a tárgyat, amely felett, a cselekményt, amely által és az időt, amelyben a per létrejöhet.

[74] Abban sem volt egységes a hazai gondolkodás, hogy a perelőfeltételeket vajon a jogalkotó határozza meg, vagy a jogtudomány azonosítja azokat. Így Bacsó Jenő megközelítéséből az szűrhető le, hogy – miként a fogalmának, úgy – az ennek minősíthető okoknak a meghatározása is a jogtudomány feladata. Szerinte egyes pergátló kifogások, permegszüntetési okok csak célszerűségi okból és nem lényegi valójukat tekintve vonhatók egybe a pergátló akadályokkal, s kezeli ezen célszerűségi ok miatt a jogalkotó hasonlóan azokat. Bacsó – a korabeli szabályozásból kiindulva – az alábbiakat tekintette perelőfeltételnek: a bíróság hatáskörét és illetékességét, a felek perbeli cselekvőképességét, a cselekvőképtelen fél törvényes képviselőjének legitimációját és az eljárás nemét. Ezzel szemben nem perelőfeltétel a polgári perút kizártsága, továbbá ha a pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie, és a perbeli jogképesség hiánya. Ezek ugyanis a jogvédelemnek is az előfeltételei, hisz a felperesnek nincs keresetjoga. A perfüggőség, a perköltségbiztosíték letételének hiánya vagy a választottbírósági kikötés szintén nem perelőfeltétel, hanem olyan tények, amelyeket az alperes hozhat fel, tulajdonképpen már akkor, amikor a per létrejött, anélkül azonban, hogy az érvénytelen lenne. Mindazon körülményeket, amelyeknél a felperesnek nincs keresetjoga, s emiatt kerül sor a kereset visszautasítására (per megszüntetésére) csak célszerűségi okból lehet hasonlóan kezelni a perelőfeltételekkel, azonban attól azok nem válnak perelőfeltételekké. Ha nyilvánvaló, hogy a felperesnek nincs keresetjoga, s emiatt a bíróság a felperesnek jogvédelmet nem adhat, felesleges volna pert létesíteni, s ezáltal felesleges munkát és költséget okozni. [115] Bacsó szerint tehát önmagában a törvényi szabályozás nem dönti el egy-egy körülmény természetét, vagyis hogy perelőfeltételnek minősül-e vagy sem.

[75] Ehhez képest Magyary és Nizsalovszky úgy érvelt, hogy a perelőfeltételek/perakadályok köre jogrendszerenként és időben is változó. Bizonyos tények és bizonyos körülmények csupán célszerűségi szempontokból perelőfeltételek[116] (szemben tehát Bacsó Jenővel, ezek perelőfeltételek, de csak célszerűségi okból, míg Bacsónál nem perelőfeltételek, csak hasonlóan kezeli őket a jogszabály célszerűségi okból). Magyary szerint a törvényekben két elv kiegyenlítése mentén határozzák meg a perelőfeltételeket: egyik oldalról, hogy az állam bíróságai perekkel ne legyenek túlterheltek, másik oldalról pedig, hogy a felek érdekeik védelmére a pert túlságos megszorítás nélkül igénybe tudják venni.[117]

[76] Az 1911. évi Pp. pergátló kifogásként szabályozta a következőket (180. §):

1. hogy a kereset érvényesítése egyáltalában nem tartozik a polgári perútra, vagy hogy külön eljárásnak van fenntartva;
2. hogy törvény szerint a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie;
3. hogy a per nem tartozik a bíróság hatáskörébe, vagy hogy a bíróság nem illetékes;
4. hogy az ügyben választott bíróságnak kell eljárni;
5. a perfüggőség kifogása (147. §);
6. hogy a felek valamelyikének nincs perképessége, illetőleg hogy törvényes képviselője mellőzve van vagy nincsen igazolva;
7. hogy a felperes a megelőző eljárásnak a 186. és a 439. § alapján megállapított költségét a törvény értelmében meg nem térítette;
8. hogy a felperes a perköltségre nézve biztosítékot nem adott (124–128. §).

Ha már a keresetlevél elintézése alkalmával nyilvánvaló volt, hogy a 180. § 1., 2., 3., 5. és 6. pontjában meghatározott valamely pergátló körülmény, az ügyvédi képviselet hiánya (98. §) vagy valamely hivatalból figyelembe veendő s nem pótolható más hiány forog fenn, úgyszintén ha a felperes a kijavítás végett visszaadott keresetlevelet újból hiányosan adja be, a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül hivatalból visszautasítja (141. §).

[77] Magyary és Nizsalovszky pergátló körülménynek tekintette az 1911. évi Pp. 180. §-ában felsorolt valamennyi körülményt, de kifejtette, hogy a törvényi felsorolás nem teljes, mert azokon kívül van még több más perelőfeltétel is, nevezetesen a keresetlevél, a felek ügyvédi képviselete a keresetlevél előterjesztésekor, ha az ügyvédi képviselet kötelező, az idézés és a kereset. Az, hogy ezek pergátló körülmények, kitűnnek abból, hogy amennyiben valamelyikük hiányzik, az eljárás beszüntetendő, vagyis ugyanaz a következmény áll be, mint más pergátló körülménynél.[118]

[78] Térfy Gyula pergátló akadályként említi az alkalmas pertárgy, a perképesség, a perbeli cselekvőképesség, a törvényes képviselet, *a bíróság szabályszerű alakításának,* hatáskörének, illetékességének hiányát.[119] A többségi vélekedés szerint ugyanakkor a bíróság szabályszerű alakítása nem pergátló akadály, ahhoz a jogalkotó más következményt fűz.

[79] A történeti jogfejlődés azt mutatja, hogy – néhány kivételtől eltekintve (például az előző eljárás költségei megtérítésének hiánya, mely eltűnt a perakadályok köréből) – a visszautasítási/per(eljárás)megszüntetési okokként megfogalmazott körülmények köre egyre bővül, vagyis az egyensúly a bíróságok túlterhelésének csökkentése irányába mozdult el. Mind az 1952. évi Pp., mind a 2016. évi Pp. szaporította ugyanis a keresetlevél elutasítási/visszautasítási okokat a korábbiakhoz képest.

[80] Az 1952. évi Pp. az 1911. évi Pp.-hez képest az időelőtti követelésekkel és a bírói úton való érvényesítésből kizárt követelésekkel, a *res judicatával,* valamint a joghatóság hiányával bővítette a perakadályok[120] körét. A két előbbi kapcsán Bacsó Ferenc úgy érvelt,[121] hogy ezek az esetek többségében eléggé elkülöníthetőek az ügy érdemétől, kivéve az elévülést, mely az ügy érdemétől el nem választható. Az 1952. évi Pp. javaslatának a 130. §-hoz fűzött indokolása kiemelte, hogy ha a jogvita bírói eldöntése valamely el nem hárítható akadályba ütközik, a munkával és idővel való takarékoskodás egyaránt megköveteli, hogy a bíróság azt az eljárás minél korábbi szakaszában elháríthassa. Ez az indoka annak, hogy ha a perakadály már a keresetlevélből is megállapítható, a bíróság még tárgyalást sem tűz ki (130. §). Az 1952. évi Pp. későbbi módosításai újabb keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítási okokat szabályoztak: a kényszerű pertársaság ellenére valamely személy perben állásának, illetve az eljárásjogi értelemben vett perbeli legitimáció hiányát, a keresetindítási határidő elmulasztását, a jogi képviselő által benyújtott keresetlevél bizonyos hiányosságait, azt az esetet, amikor a munkáltató helytállási kötelezettsége körébe tartozó személyiségi jogot sértő tevékenység, illetve károkozás miatt a pert a munkavállaló ellen indították, illetve az elektronikus kapcsolattartás ellenére a keresetlevél papír alapon való benyújtását. A többségi felfogás a permegszüntetésnek a keresetlevél elutasításának okaira visszautaló esetét vonta

csak a perakadályok körébe, az egyéb permegszüntetési okokat az érdemi döntés egyéb akadályaiként emlegették. E körbe estek így olyan körülmények is, amelyek korábban pergátló kifogásoknak minősültek, mint például a perköltségbiztosíték letételének hiánya. A permegszüntetés ilyen okai is bővültek, például a fél jogutód nélküli megszűnésével, vagy a fél halálával, vagy megszűnésével, ha a jogviszony természete a jogutódlást kizárta.

[81] A 2016. évi Pp.-vel a visszautasítási okok ugyan már lényegesen nem bővültek (inkább némileg átfogalmazták őket az egyéb szabályok változása okán vagy más megfontolás miatt, illetve amiatt, hogy jelentőséget kapott a hiánypótlás nélküli és a hiánypótlás elmulasztása miatti visszautasítás közötti különbségtétel, de új szabályként jelent meg például a meg nem engedett pertársaság és tárgyi keresethalmazat esete), azonban a keresetlevél visszautasítása a jogalkalmazásban gyakoribbá vált. Ennek egyik fő oka – az elektronikus kommunikációra vonatkozó kötelezettség bevezetéséből fakadó nehézségek mellett – a keresetlevél tartalmára vonatkozó szabályozás szigorításában, és ezáltal a keresetlevéllel szemben támasztott bírói elvárások fokozódásában állt. A bíróságok a Pp.-nek különösen a kereseti kérelem (petitum) előadásával kapcsolatos követelményét szigorúan értelmezték.[122] A 2016. évi Pp. módosítása[123] a túllengést (a túlságosan formalizált, gyakorlatban nem igazolt vagy nem célja szerint alkalmazott szabályok kiiktatásával, módosításával) korrigálta.[124]

[82] Ébnernek a 2016. évi Pp. eljárás megszüntetési szabályaihoz fűzött kommentárja különbséget tesz a kereset közlését követően fennálló perakadályok és a felek rendelkezési jogán alapuló perakadályok között. Ez utóbbi tekintetében azt fejtegeti, hogy a per nem csupán a perakadályok miatt, hanem a felperes egyoldalú vagy a felek együttes nyilatkozata alapján is megszűnhet.[125] Az elnevezés és a magyarázat nincs teljesen összhangban egymással, mindazonáltal az elnevezés arra enged következtetni, a perakadályoknak szélesebb értelmet tulajdonít, mint ami korábban jellemző volt a magyar jogban, s miként Magyary a keresetet, úgy ő annak elejtését és a felek közös kérelmét mint cselekvényt vonja a perakadályok fogalma alá.

[83] Ugyan a keresetlevél-visszautasítási okok többsége nem a felek közötti (feltételezhető) magánjogi vita érdemét (a jogvédelem nyújtását, vagyis ebben a viszonylatban az elbírálandó anyagi jogi jogviszonyt) érinti (az okok többsége nem a perbe vitt jogot, hanem – Térfy szavaival élve – a per tényálladékát érintik), ezen okok között bizony akadnak ilyenek is. Ilyen például (szemben a törvényjavaslat fenti indokolásával) a bírói út hiánya, a követelés idő előttisége, vagy amikor jogszabály alapján a munkáltató helytállási kötelezettségébe tartozó személyiségi jogot sértő tevékenység, illetve károkozás miatt a pert a közigazgatási, bírósági vagy ügyészségi jogkörében eljáró személy ellen indították. Az említett esetekben inkább csak a döntés alakja és a rendelkezés tartalma, semmint annak logikai alapja, indoka különbözik a jogvita érdemi, ítéletben történő elbírálásától. Bacsó Jenőt idézve: inkább csak célszerűségi okból lehet hasonlóan kezelni őket a „perelőfeltételekkel". Hasonlóan állhat ez a keresetlevél felszereltségére, amely mint utóbb figyelembe nem vehető visszautasítási ok – egyes elméletek szerint perelőfeltétel, mások szerint nem.

[84] A perakadályok körének meghatározásában – s így a Magyary által emlegetett egyensúly megteremtésében – a bírósághoz fordulás joga mint alapjog korlátokat szab a jogalkotónak. Az Alkotmánybíróság az 59/1993. (XI. 29.) AB határozatában megsemmisítette az 1952. évi Pp. 130. § (1) bekezdés i) pontjában foglalt azon szabályt, mely szerint a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja, ha megállapítható, hogy a felperes követelése nyilvánvalóan alaptalan vagy lehetetlen szolgáltatásra (megállapításra) irányul. Az alkotmánybírósági határozat érvelése szerint a bírósághoz fordulás jogából következően az államra az a kötelezettség hárul, hogy – egyebek között – a polgári jogi jogok és kötelezettségek (a polgári joginak tekintett jogviták) elbírálására bírói utat biztosítson. Ez a rendelkezés azonban nem jelent korlátozhatatlan alanyi jogot a perindításra. Az eleve sikerre nem vezető eljárások „kibontakozását" a polgári eljárásjogban szabályozott ún. perakadályok korlátozzák. A jogszabályi korlátozás azonban nem érintheti az alapvető jog lényeges tartalmát; az alkotmányosság követelménye kielégítéséhez a korlátozásnak elkerülhetetlenül szükségesnek és az elérni kívánt célhoz képest arányosnak kell lennie. A megsemmisített szabály alkalmazása eleve azt feltételezi, hogy a félnek van keresetindítási joga, és az általános szabályok szerinti elbírálás

lehetőségéhez szükséges további előfeltételek sem hiányoznak, a felperes keresetlevelét mégis elutasítják. A bíróság már magának a keresetnek az érdeméről foglal állást és tagadja meg annak teljesítését.[126]

[85] A perelőfeltételek és perakadályok térbeli, azaz jogrendszerenkénti különbségeit illetően előre kell bocsátani, hogy a perelőfeltételekkel mint ilyenekkel a német, illetve ahhoz közel álló (osztrák, svájci) jogi területen, vagy az ezen jogokat modellként maguk elé állító más országokban találkozhatunk. Ez fakad abból a tényből, hogy az a dogmatikai rendszer, amelynek ezek a jogintézmények a részét képezik, német jogterületen alakult ki és innen vált ismertté más országokban is. Mindazonáltal más jogrendszerekben is találhatóak olyan hasonló megoldások, amelyek lényege, hogy a per valamilyen „alaki hiba", eljárási akadály miatt a jogvita érdemi elbírálása nélkül fejeződik be.

[86] Ennek jól áttekinthető rövid összefoglalását adja Varga István a Kúrai joggyakorlatelemző csoportja által készített összefoglaló vélemény 7. számú mellékletében.[127] Ez alapján a német, az osztrák, a svájci jogban – hasonlóan a magyar joghoz – a bíróság hatásköre, illetékessége, a felek perbeli jogképessége és cselekvőképessége, a perfüggőség és az ítélt dolog hiánya olyan körülmények, amelyek ahhoz vezetnek, hogy érdemi döntés nem hozható a jogvitában. A magyartól eltérően, de e jogok közös pontjaként a jogvédelmi érdek (jogvédelmi szükség) is megjelenik a perelőfeltételek között.

3. A perelőfeltételek/perakadályok csoportosítása

[87] A perelőfeltételeknek többféle csoportosítása ismeretes. Ezek egyike – mely nagyon meghatározó – az, hogy a bíróság annak fennállását hivatalból vizsgálja-e vagy csupán az alperes hivatkozása (kérelme) alapján. Miután ez túlmutat a puszta csoportosításon, erről részletesebben alább, a perelőfeltételek vizsgálata kapcsán lesz szó, míg itt csak az egyéb szempontok számbavételére kerül sor.

[88] E körben érdemes visszautalni Magyary fent már említett megközelítésére, mely szerint vannak olyan perelőfeltételek (tények, cselekvények), amelyeknek fenn kell forogniuk, hogy a felperes a bíróságtól kérhesse, hogy a feleket maga elé idézze és az alperes perbe álljon. Míg más cselekvények ahhoz szükségesek, hogy egyik vagy másik fél a perben annak befejezéséig a perben maradjon.[128] Végsősoron szerinte perelőfeltételek névvel csak azokat szokás jelölni, amelyek a peralapítás előfeltételei. Ezen belül pedig különbséget tett szükségképpeni és esetleges perelőfeltételek között. Az előbbiek közé sorolta a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságot, a cselekvőképes, illetve törvényesen vagy szerződésileg kellően képviselt peres feleket, az elbírálásra alkalmas magánjogi jogviszonyt, valamint a felperes kérelmét (keresetét) a magánjogi jogviszony elbírálása iránt. Az utóbbiak között említette például egy megelőző eljárás befejezését ugyanabban az ügyben egy másik hatóság előtt, vagy egy megelőző eljárás befejezését egy másik ügyben, külföldi felperes esetén a perköltség, illetve az illeték biztosítását, azt, hogy ne legyen perfüggés stb.[129]

[89] Kovács Marcel szerint az előfeltételek alapja a peres felek személyében, a per tárgyában és a bíróságnak a jogvita elintézésére való hivatottságában keresendő.[130] Ehhez igazítja a perakadályok csoportosítását is. Az 1911. évi Pp.-ben felsorolt pergátló kifogások közül az alkalmas pertárgyra vonatkozik az 1. pont (a kereset érvényesítése egyáltalában nem tartozik a polgári perútra, vagy hogy külön eljárásnak van fenntartva) és a 2. pont (a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie), a bíróság hivatottságára a 3. pont (a per nem tartozik a bíróság hatáskörébe, vagy hogy a bíróság nem illetékes), a peres felek személyére a 6. pont (a felek valamelyikének nincs perképessége, illetőleg, hogy törvényes képviselője mellőzve van vagy nincsen igazolva). Ehhez képest a 4. pontban (pergátló kifogás, hogy az ügyben választott bíróságnak kell eljárni), az 5. pontban (a perfüggőség kifogása, 147. §), a 7. pontban (pergátló kifogás, hogy a felperes a megelőző eljárásnak a 186. és a 439. § alapján megállapított költségét a törvény értelmében meg nem térítette) és 8. pontban (pergátló kifogás, hogy a felperes a perköltségre nézve biztosítékot nem adott, 124–128. §) felsorolt kifogások alapja nem a

perelőfeltételek hiánya, hanem valamilyen perakadály.

[90] Az 1952. évi Pp. alapján a 130. §-ban szabályozott keresetlevél-elutasítási okok között különböztettek abszolút és relatív perakadályok között. Előbbi alatt értve azt, hogy ezek a perindítás hatályainak beállta után is észlelendők hivatalból, és ezek miatt a pert végzéssel meg kell szüntetni. Utóbbiakat a perindítás hatályainak beállása után már nem lehetett figyelembe venni (keresetlevél alaki és tartalmi hiányosságai).[131] A peralapításnak az 1911. évi Pp.-hez képest történt előrehozatala miatt valamennyi permegszüntetési okot nem tekint(h)ették perakadálynak, csak a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának okaira visszautaló 157. § a) pontot. A többi permegszüntetési okot az érdemi döntés egyéb akadályaiként emlegették.[132]

[91] A 2016. évi Pp.-ben keresetlevél-visszautasítási okokként szabályozott perelőfeltételek/perakadályok csoportosításának fő szempontja az, hogy a keresetlevél visszautasításáról – eredménytelen – hiánypótlási felhívást követően, vagy közvetlenül, hiánypótlási felhívás nélkül kell dönteni.[133] Az eljárás megszüntetési okokat már a norma-szerkesztés szintjén is – külön szakaszokba foglaltan – osztja meg a jogalkotó aszerint, hogy azokat a bíróság hivatalból veszi figyelembe vagy kérelemre.

[92] Ébner a német szakirodalomra építve többféle szempont szerint is csoportosítja a 2016. évi Pp.-ben szabályozott perakadályokat. Különböztet abszolút és relatív perakadályok között, ahhoz kapcsolódóan, hogy a perakadály meddig vehető figyelembe, illetve hogy hivatalból vagy a fél kifogása alapján észlelendő.[134] Különbséget tesz továbbá pozitív és negatív perakadályok közt. Pozitív módon megfogalmazott perelőfeltétel esetén annak fennállása szükséges az érdemi tárgyaláshoz és határozathozatalhoz, míg a negatív módon megfogalmazott perelőfeltételekről akkor beszélünk, ha azok fenn nem állása esetén folytatható le a per. A pozitív feltételek a perelőfeltételek, a negatív feltételek a perakadályok. Az említett különbségtétel ellenére összefoglalóan perakadályoknak nevezi más helyen mindkét típust. Pozitív perelőfeltétel a joghatóság, a hatáskör, az illetékesség megléte, a polgári bíróság előtti igényérvényesítés megengedettsége, a megelőző eljárások kimerítése, az igényérvényesítési határidő megtartása, a fél jogképessége, ügyfélképessége, kötelező képviselete, törvényes képviselete, a keresetlevél tartalmi és alaki hiánytalansága és megfelelősége, felszereltsége. Negatív előfeltétel a perfüggőség, az ítélt dolog, az alperes közigazgatási, bírósági ügyészségi jogkörben eljáró személyként minősülése, amennyiben a munkáltató helytállási kötelezettségébe tartozó személyiségi jogot sértő tevékenység, károkozás miatt indítanak pert.[135]

[93] A perakadályokat Ébner a tárgyuk szerint is csoportosítja. A bírósághoz kapcsolódó perakadály a joghatóság, a hatáskör megléte. A felek személyéhez kötődő perakadály a fél jogképességének, ügyfélképességének, kötelező jogi képviseletének, törvényes képviseletének hiánya. A per tárgyához közvetlenül kapcsolódó perakadály a perfüggőség, az ítélt dolog, a bírói út megengedettsége, míg a keresetlevélhez kapcsolódó perakadály a keresetlevél alaki és tartalmi hiánytalansága és megfelelősége, felszereltsége (ezek hiánya).[136]

[94] Általános perakadály Ébner szerint az, ami már az elsőfokú eljárásban is érvényesül, míg a jogorvoslati eljárásban olyan további szükségszerű követelmények merülnek fel, amelyek különös perakadálynak minősíthetők, mint például a jogorvoslati határidő megtartása, a felet a határozattal ért valós vagy vélt sérelem, jogorvoslatról való lemondás vagy a jogorvoslat visszavonásának hiánya.[137] Ezzel a csoportosítással, ezen körülményeknek perelőfeltételként való minősítésével más hazai műben nem találkozunk.

[95] A mintát adó német jogban a jogtudomány a következőképpen dolgozta ki a perelőfeltételek csoportosítását. Megkülönböztetik

- *bíróságot érintő perelőfeltételeket:*

1. a nemzetközi közjogi, azaz tágabb értelemben vett joghatóság (bíráskodási képesség, *facultas iurisdictionis* fennállása),
2. a nemzetközi magánjogi, azaz szűkebb értelemben vett joghatóság fennállása,

3. a rendes bírói út igénybevételének lehetősége,
4. hatáskör és illetékesség fennállása;

- *a feleket érintő perelőfeltételeket:*

1. a felek perbeli jogképessége,
2. a felek perbeli cselekvőképessége vagy annak hiányában a törvényes képviselő részvétele,
3. a fél formális perbeli legitimációja, azaz a saját nevében történő pereskedés jogosultsága (lehetősége), valamint jogosultság arra, hogy idegen jogot a saját nevében érvényesítsen;

- *a pertárgyat érintő perelőfeltételeket:*

1. a perfüggőség hiánya,
2. a per tárgyában korábban született, anyagi jogerőhatással rendelkező határozat hiánya,
3. keresetindítási határidő (ha van ilyen az adott igény esetén) betartása,
4. a jogvédelmi érdek *(Rechtsschutzinteresse),*
5. a keresetindítás szabályszerűsége.

Hasonló csoportosítással találkozhatunk az osztrák jogban is.[138] A német jogot követő osztályozás a régebbi magyar jogban is megfigyelhető volt (például Kovács Marcel, Fabinyi Tihamér), és a per fogalmával áll összefüggésben (per akkor jön létre, ha annak valamennyi eleme, vagyis a bíróság, a peres felek és per tárgya adott).

4. A perelőfeltételek/perakadályok vizsgálata és elbírálása

[96] Annak ellenére, hogy – Magyaryt és Nizsalovszkyt idézve – valamennyi pergátló körülményt a törvény közérdekből állapítja meg, nem mindegyiket veszi figyelembe a bíróság hivatalból, egyeseket csak az alperes hivatkozása (kifogása vagy kérelme) alapján. Vagyis a jogalkotó nem tulajdonít mindegyiknek ugyanolyan jelentőséget, e tekintetben mérlegelési joga van.

[97] Az 1911. évi Pp. alapján hivatalból kellett figyelembe venni

- ha a pernek nem volt alkalmas tárgya („a kereset érvényesítése egyáltalán nem tartozik polgári perútra”),
- a bíróságnak „egyelőre” nem volt hatásköre („a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie”),
- a bíróság az ügyre nézve részben nem bírt hatáskörrel (például a bírák elleni kártérítési perekben a követelés alapja felett előbb másik bíróságnak kellett döntenie, hogy a mennyiségről rendes bíróság határozhasson),
- az ügy külön eljárásnak van fenntartva (hatáskör hiánya),
- a per nem tartozott a bíróság hatáskörébe (mert például nem a járásbíróság, hanem a törvényszék előtt indították),
- a bíróság az ügyre nem volt illetékes,
- a félnek nem volt jogképessége,
- a félnek nem volt cselekvőképessége (s a törvényes képviselőt mellőzték vagy e minősége nincs igazolva),
- perfüggőség.

Kifogás alapján kellett figyelembe venni

- a hatáskör és az illetékesség hiányát egyes esetekben,
- azt, hogy a felperes a megelőző eljárás megállapított költségeit az alperesnek nem fizette meg, illetve
- hogy a felperes a perköltségre biztosítékot nem adott, vagy
- az ügyben választottbíróságnak kell eljárnia.[139]

[98] A perakadályok elbírálása kapcsán Magyary és Nizsalovszky különbséget tett az ellenfél

meghallgatása nélküli és a meghallgatásával való elbírálás között is. Az előbbi a keresetlevél visszautasítását takarta az 1911. évi Pp. 141. §-a alapján, ennek alapja pedig a pergátló körülmény *nyilvánvaló* volta lehetett. Értelemszerűen a visszautasításra hivatalból került sor, vagyis hivatalból vette figyelembe a pergátló körülményt a bíróság.

[99] A pergátló körülményekre az alperes a kereset előadása után, perbebocsátkozása előtt hivatkozhatott, ezeket együttesen kellett felhozni, s azokról a bíróság a perfelvételi határnapon a per érdemétől elkülönítve döntött. A törvény „pergátló kifogás" elnevezés alatt gyűjtötte egybe azokat a tényeket, amelyekre az alperes a per elhárítása körében hivatkozhatott. Szűkebb értelemben Magyary és Nizsalovszky pergátló kifogásnak csak azt tekintették, amikor az alperes a per keletkezését kizáró tényre hivatkozott. Szerintük egy ilyen tulajdonképpeni (a szó igazi értelmében vett) pergátló kifogás létezett ebben az időben: a választottbírósági megállapodás. Ezzel szemben „pergátló tagadás", ha egy perelőfeltétel hiányát hozza fel az alperes. A különbségtétel a bizonyítás terhe szempontjából jelentős: az előbbi esetben e teher az alperesre esett, az utóbbi esetben a felperesre, vagyis a felperesnek kellett bizonyítania, hogy a perelőfeltétel fennáll.[140]

[100] Míg a hivatalból figyelembe veendő pergátló körülményeknél az alperes pergátló kifogása nem volt nélkülözhetetlen feltétele az eljárás megszüntetésének, alkalmas volt arra, hogy az elintézésig a perbebocsátkozás megtagadható legyen. Egyes esetekben az alperes perbebocsátkozásával a pergátló kifogás felhozásának lehetősége elenyészett, míg bizonyos pergátló körülményeket a bíróságnak hivatalból is figyelembe kellett vennie az eljárás egésze folyamán. A perelőfeltétel utólagos megszűnése egyes okok esetében semmilyen kihatással nem volt az eljárás menetére (például annak a ténynek a megszűnése, amely az illetékességet megalapította), más esetben az utólagos változás miatt az eljárást meg kell szüntetni (például pertárgy értékének felemelése miatt a hatáskör változása).

[101] Az 1911. évi Pp. alapján a pergátló körülmény fennállása miatt ítélettel döntöttek a per megszüntetéséről.[141] Ítélettel döntöttek arról is – ha erre szükség volt –, hogy pergátló körülmények nem állnak fenn, kivéve a járásbírósági eljárásban, mert ott a pergátló kifogás elvetéséről – külön fellebbezéssel nem támadható – végzéssel határoztak.[142] Az önálló ítélet – bizonyos kivételekkel – fellebbezéssel és felülvizsgálattal volt támadható.[143] A per megszüntetésével elenyésztek a keresetlevél előterjesztéséhez és a perindításhoz fűződő joghatások, habár fenn lehetett tartani őket, ha a felperes a határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 napon belül a perelőfeltételt pótolva terjesztette elő a keresetlevelét.[144]

[102] Kovács Marcel különös figyelmet fordított arra, hogy bár a törvény szerint a pergátló kifogásokat – bizonyos kivételekkel – együttesen kell előterjeszteni, nem alakult ki egységes álláspont abban, hogy ezeket milyen sorrendben kell elbírálni.[145] Rámutatott, hogy ugyan nem kell mindegyikről dönteni, ha egy kifogást a bíróság alaposnak talál, az mégis célszerű, vagy legalább valamennyi esetében a tényállást megállapítani.[146] Kovács a hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmények tekintetében is fontosnak tartotta, hogy azokról a bíróság a feleket meghallgassa.

[103] Pap József is jelentőséget tulajdonított a pergátló kifogások sorrendjének amiatt, hogy azokhoz más-más joghatás társul. Így például, ha az illetékesség hiánya a pergátló kifogás, akkor a per más bíróság előtt megindítható. Ezzel szemben, ha ítélet döntött már arról, hogy a kereset egyáltalán nem tartozik polgári perútra, akkor ez a kereset többé be nem adható, mert az ítélet *res iudicatat* fog képezni. Azt javasolta, hogy több pergátló kifogás esetén a bíró arról a pergátló kifogásról határozzon, amelyiknek a megállapítása esetén „a többi mind elesik".[147]

[104] Az 1911. évi Pp. alapján a perorvoslati eljárásokban is figyelembe vehették a pergátló körülmények nagy részét. Egyrészt azonban ugyanúgy szem előtt kellett tartani, hogy mi észlelhető hivatalból, és mi csak az alperes kifogása alapján, másrészt – bizonyos kivételekkel – tiszteletben kellett tartani a fellebbezés és a csatlakozó fellebbezés korlátait. Nem érvényesült a jogerőhatás, ha az elsőfokú bíróságnak a pergátló körülmények hiányáról hozott ítéletét nem támadták meg fellebbvitellel a felek, de az ügy érdemében hozott ítélet elleni fellebbvitel alapján a másodfokú

bíróság hivatalból vett figyelembe valamilyen perakadályt.[148] A másodfokú eljárásban a pergátló körülményről nem kellett feltétlenül előzetesen, az ügy érdemétől elkülönítetten dönteni, habár erre is lehetőség volt. Ha a másodfokú bíróság úgy találta, hogy nem áll fenn pergátló körülmény, arról végzéssel döntött. Ha pedig az ügy érdemében hozott ítélet elleni fellebbvitel alapján eljárva arra jutott, hogy perakadály áll fenn, ítéletével megszüntette az eljárást. Ezen ítélet ellen (is) felülvizsgálatnak volt helye.

[105] A felülvizsgálati eljárásban már szűkebb körben vehetett figyelembe a bíróság pergátló körülményeket, ha az ügy érdemében hozott ítélet ellen irányult a felülvizsgálat. Ma már talán érdekes módon nem volt figyelembe vehető a felülvizsgálati szakaszban a kizárólagos illetékesség és a perfüggőség.

[106] Magyary és Nizsalovszky elmélete szerint a pergátló körülmények nem eredményezik az ítélet semmisségét, az ítélet csak megtámadható perorvoslatok útján. S e pergátló körülmények csak bizonyos korlátok közt vehetők figyelembe e perorvoslatok során.[149]

[107] Az 1952. évi Pp. megfordította a szabályozás logikáját: a perakadályok (pergátló kifogások) egy részét a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítását szabályozó 130. §-ába emelte, és a permegszüntetésről szóló 157. § a) pontjában visszautalt az ott szabályozott okokra, míg az egyéb, az 1911. évi Pp. alapján egyébként pergátló kifogásnak tekintett körülmények permegszüntetési okokként jelentek meg. A peralapítás előretolódásával azok a pergátló körülmények, amelyek az alperes kifogása (hivatkozása) alapján voltak csak korábban figyelembe vehetők, a per létrejövetelét kizáró körülményként már nem voltak értelmezhetők. Ezért kötődött az akkori jogirodalmi művekben és kötődik ma is a perakadály és a perelőfeltétel a keresetlevél-elutasítási/visszautasítási okokhoz, illetve az ezekre visszautaló permegszüntetési okhoz. Ennek ellenére az alperesi perbebocsátkozás, egészen pontosan az érdemi ellenkérelem előterjesztése (a korábbi peralapítás) továbbra is jelentőséggel bírt, mert – hasonlóan a korábbi szabályozáshoz – ezt követően bizonyos perakadályok nem voltak figyelembe vehetők (például pertárgyértékhez kötött hatáskör, kizárólagos illetékességen kívül az illetékesség hiánya, vagy az újabb szabályozásból hozható példa a joghatóság hiánya a kizárt joghatóság kivételével).

[108] A keresetlevél elutasítása és a per megszüntetése is fellebbezhető végzéssel történt, kifejezésre juttatva azt a jogalkotói döntést, hogy főszabály szerint a per érdemében a bíróság ítélettel, míg minden más kérdésben végzéssel határoz. A keresetlevél elutasítása értelemszerűen minden esetben hivatalból történt, hivatalból döntöttek a perakadály miatti permegszüntetésről is. Egyes keresetlevél-elutasítási okok viszont (relatív akadályok) utólagosan permegszüntetési okként nem voltak figyelembe vehetők (például a kereset közlése után a keresetlevél hiányossága). A keresetlevél-elutasítási okokon kívüli permegszüntetési okok egy részét szintén hivatalból vette figyelembe a bíróság (törvényes képviselő mellőzése, fél halála), más esetekben kérelemre döntöttek a permegszüntetésről (például perköltségbiztosíték hiánya).[150] A percezúra felszámolása miatt a bíróság az egységes tárgyaláson foglalt állást a perakadály miatti permegszüntetésről. A perakadályra az alperes az ellenkérelmében hivatkozhatott akként, hogy kérhette a per megszüntetését. Az 1952. évi Pp. 140. §-a alapján a bíróságnak először erről kellett döntenie, de ezt megelőzően is felhívhatta az alperest az érdemi védekezése előterjesztésére. Perorvoslati eljárásokban (tárgyalásési szak, illetve a rendszerváltozást követően bevezetett felülvizsgálati eljárás) is – bizonyos korlátokkal – vizsgálható volt a perakadályok fennállása, megállapításuk permegszüntetéshez vezetett.

[109] A 2016. évi Pp. a keresetlevél formai követelményeinek szigorításával és a jogi képviselővel eljáró félre modellezett szabályaival arra helyezte a hangsúlyt, hogy mely esetekben kerülhet sor a keresetlevél visszautasítására hiánypótlási felhívás nélkül, s mikor csak hiánypótlást követően. Ezt korrigálta a gyakorlati tapasztalatokra tekintettel a törvény módosítása. A perakadályok fennállása esetén a keresetlevél visszautasításáról, illetve az eljárás megszüntetéséről a bíróság továbbra is végzéssel dönt. Az eljárás megszüntetésére sor kerülhet hivatalból és kérelemre. Az 1952. évi Pp.-hez képest azonban az alperesi ellenkérelem tárgyaláson kívülre került, azt írásban kell megtenni, e

tekintetben tehát a szóbeliség nem érvényesül. Varga kritikával is illeti a magyar megoldást, hivatkozva külföldi példákra, ahol tipikusan az eljárás (de ott már: a per) kezdeti szakaszában magától értetődő a perakadályok fennálltával kapcsolatos kontradikció, méghozzá többnyire a szóbeliség elvének figyelembevételével.[151] A 2016. évi Pp. írásbeliségének és hivatalbóliságának, a perakadályok túlzott szigorításának ellenétjeként említi példaként az amerikai szövetségi perjogot, amelynek elsődleges célja a hagyományainak megfelelően a bírósági igényérvényesítés beindításának minél egyszerűbbé tétele.[152] A perakadályok – bizonyos korlátokkal – a fellebbezési és a felülvizsgálati eljárásban is figyelembe vehetők, a keresetlevelet visszautasító végzés és az eljárást megszüntető végzés ellen fellebbezésnek és – bizonyos kivételekkel – felülvizsgálatnak is helye van.

[110] Ébner az alapján különböztet abszolút és relatív perakadály között, hogy az az eljárás mely szakaszáig és miként vehető figyelembe. Eszerint vannak az eljárás teljes időtartama alatt figyelembe vehető és csak az eljárás egy szakaszáig hatályosuló, valamint hivatalból és a fél kifogása alapján észlelhető perakadályok. A hivatalból vizsgálandó akadályoknál a fél, különösen az alperes nincs elzárva attól, hogy a perakadályok hiányára kifogásként hivatkozzon, elsősorban az érdemi (helyesebben inkább írásbeli) ellenkérelmében. A kizárólag a fél által felhozható perakadályok képezik a valódi pergátló kifogások körét.[153]

[111] Ébner – hasonlóan Kovács Marcel gondolataihoz – foglalkozik a perakadályok sorrendjével is, és megállapítja, hogy a rangsorra nézve nincs kialakult szabály. Ha a keresetlevél tartalmi hiányossága, felszereletlensége miatt nem állapítható meg teljes bizonyossággal más perakadály, úgy a hiányosság, felszereletlenség lesz a visszautasítási ok. Egyebekben a joghatóság, a hatáskör, az illetékesség hiányát célszerű figyelembe venni, mert ezek hiányában a többi feltétel vizsgálatára sem rendelkezik a bíróság jogosultsággal. Ha egyes perakadályok a felek személyét, míg mások a per tárgyát érintik, ez utóbbira célszerű alapítani a döntést, mert így elkerülhető, hogy az előbbi hiba javításával a fél ismételten olyan jog iránt indítson pert, amelynek bírósági érvényesítésére nincs lehetőség. Legcélravezetőbbnek azt tarja, hogy a bíróság az összes egyértelműen megállapítható okot felhívja végzésében. Ha pedig több perakadály is felmerülhet, de ezek közül egyik sem egyértelmű, a keresetlevél visszautasítása vagy az eljárás megszüntetése azon az okon alapulhat, amelynek tekintetében a legegyszerűbben elvégezhető a vizsgálat.

[112] Az eljárás további folytatását akadályozó körülményre való alperesi hivatkozás a védekezésének része. E szempontból szokás különböztetni alaki és érdemi védekezés (ellenkérelem) között, a perakadályokra való hivatkozás az előbbi részre, s az eljárás megszüntetésére irányul. Plósz felfogását követve, a fontosabbak esetében ilyen alperesi hivatkozásra (kifogásra) nincs szükség, mert ezeket az akadályokat a bíróság hivatalból veszi figyelembe. Minél több körülményt kell a bírónak hivatalból figyelembe vennie, annál nagyobb körben érvényesül – német jogi kifejezést kölcsön véve – a vizsgálati alapelv *(Untersuchungsmaxime).*[154] Míg ha ezen akadályok figyelembevételét a jogalkotó az alperes kezébe helyezi, a felek akarata tágabb körben érvényesülhet. Mondhatnánk, az eljárásjog (kógens) normái (hatáskör, illetékesség, perképesség stb.) feletti féli egyezkedés idegen a hagyományosan már közjoginak minősített jogterülettől, de nem kivételek nélküli. Jogalkotói döntésen múlik, hogy a szabálytalanságok hivatalból vagy csak kifogásra vehetők figyelembe, orvosolhatók-e, figyelembevételük időben mennyiben korlátozott.

[113] A francia jog például egészen más utat járt be, mint a német és az azt követő jogrendszerek, de itt is megtalálható az alperes által felhozható érdemi védekezés és eljárási kifogások közötti különbségtétel. Ez utóbbiak olyan kifogások, amelyek célja az eljárás szabálytalanná nyilvánítása, megszüntetése vagy felfüggesztése.[155] Eljárásjogi kifogásnak minősül a hatásköri kifogás (a bíróság hivatalból szűkebb körben veheti csak figyelembe hatásköre, illetve illetékessége hiányát), a perfüggőség kifogása, de ide sorolják a halasztásra, felfüggesztésre irányuló kérelmeket vagy az eljárások összefüggő jellegére *(connexité)* való hivatkozást is. A vizsgálatba olyan körülmények mérlegelését is bevonják, amelyek a mi jogunktól teljesen idegenek. Hivatkozhat az alperes arra is, hogy a felperesi kereset nem fogadható be,[156] így az érdemi vizsgálatára nem kerülhet sor. Ilyen a kereseti (keresetindítási) jog hiánya, a jogi érdek hiánya, az elévülés, a keresetindítási határidő letelte

vagy az ítélt dolog. Ezek esetén az alperesnek nem szükséges semmilyen hátrányra hivatkoznia, és az eljárás bármely szakaszában felhozhatja, sőt, a bíróság maga is – a határidők tekintetében akkor, ha ehhez közérdek fűződik, egyéb okoknál pedig bármikor – hivatalból is figyelembe veheti.[157] Külön tárgyalják a francia jogban az eljárási cselekmények semmisségét (semmissé nyilvánítását), amelynek két típusa van: formai hiba miatti[158] és az érdemi semmisség.[159] A formai hiba miatti semmisség alapja valamilyen formai szabálytalanság, ez azonban csak akkor vezet semmisségre, ha a jogszabály így rendelkezik és az alperes (a másik fél) igazolja, hogy a szabálytalanság részére hátrányt okoz. Az érdemi semmisség alapja olyan körülmény, amely a kérelem (kereset) érvényességét érinti, mint a perképesség *(capacité d'ester en justice)* hiánya, a képviseleti jog hiánya vagy a jogi képviselet hiánya. Érdemi semmisség esetén az arra hivatkozó félnek hátrányt nem kell igazolnia.

5. JEGYZETEK

[1] KENGYEL Miklós „Keresetindítás" in NÉMETH János (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata,* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1999, 536.

[2] Móra Mihály összefoglalóan emelte ki a perjogtudomány vizsgálódási témái közül azt, hogy mikor is keletkezik a per, mikor beszélünk arról, hogy a per már létrejött, mely cselekmény létesíti a pert. A per fogalmáról vallott felfogásnak lényeges befolyása van a polgári per keletkezésének kérdésére. Móra szerint a keresettantól az ítélettanig terjed a széles skála, amelyekkel a per létrejöttének kérdésköre összefügg, melybe beletartozik a per személyeinek tana, a per szerkezete, a mulasztás, a peres és a peren kívüli eljárás elhatárolása stb. MÓRA Mihály: „A per létrejöttének kérdése a burzsoa polgári perrendtartás szerint" in SCHULTHEISZ Emil (szerk.): *A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának évkönyve,* Budapest, Tankönyvkiadó, 1953, 88–89. A polgári per szerkezetéhez és történeti alakulásához lásd BARTHA Bence: *A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben,* Budapest, Közjegyzői Akadémia, 2022.

[3] Ennek rövid összefoglalásaként lásd TILDI Balázs: „A perelőfeltételek tanának megjelenése a századforduló német és magyar jogirodalmában" in PAPP Zsuzsanna (szerk.): *A magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az EU jogharmonizáció,* Budapest, ELTE Eötvös, 2003, 289–297.

[4] Hámori Vilmos utal arra, hogy Bülow fent említett munkáját megelőző írásokra (Martin, Moritz August Von Betthman-Hollweg) is szoktak hivatkozni előzményként. Vö. HÁMORI Vilmos: „A keresetjog és az eljárási jogviszony a polgári perben" *Jogtudományi Közlöny* 1979, 523.

[5] Lásd például MAGYARY Géza – NIZSALOVSZKY Endre: *Magyar polgári perjog,* Budapest, Franklin Társulat, 331–332.

[6] Vö. BACSÓ Jenő: *A jogvédelem előfeltételei a polgári perben,* Máramarossziget, 1910, 3. Ezt megelőzően – mutat rá Névai László – a perre mint eljárási cselekmények összeségeként, cselekménysorozatként tekintettek. BECK Salamon – NÉVAI László (szerk.): *Magyar polgári eljárásjog,* Budapest, Tankönyvkiadó, 1962, 47.

[7] Habár nem töretlenül, mert megjelent a német jogirodalomban a jogviszonyelmélet tagadása is, amelynek képviselőjeként emlegetik James Goldschmidtet. Lásd például HÁMORI (4. j.) 523.

[8] BACSÓ (6. j.) 9; MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 11–17.

[9] Bülow eredeti elképzelése szerint a perben mint közjogi jogviszonyban az államnak kötelezettségei, míg a feleknek jogaik vannak. Mások felfogásában (példaként említi Névai Magyaryt) azonban ez épp megfordul: a feleknek vannak kötelezettségei, míg az államnak jogosítványai. BECK – NÉVAI (6. j.) 49.

[10] Magyary és Nizsalovszky hivatkozik Bülow felfogására és különösen Hellwig kritikájára. MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 331–332. A halasztó kifogásokról lásd MAGYARY Géza: *A magyar polgári peres eljárás alaptanai (A perbeli cselekvések tana)*, Budapest, Franklin Társulat, 1898, 145.

[11] Az ún. rendes eljárásra alkalmazandó 1868. évi törvénykezési rendtartás *(1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában)* még nem ebben a szellemben született, ami nem akadályozta azt, hogy annak szabályait az újabb elméletek fényében magyarázzák, különösen, hogy ehhez *a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk* rendelkezése már megfelelő alapot adott. (Lásd majd részletesebben a főszövegben Magyary Géza és Bacsó Jenő felfogását.) Falcsik Dezső 1910-ben napvilágot látott *A polgári perjog tankönyve (magyar polgári törvénykezési rendtartás)* című munkájában is helyet kap a per létrejötte, a per alapítása körüli magyarázat, illetve a perelőfeltételek és a pergátló kifogások témaköre. Falcsik szerint a per szükségképpeni előfeltételeit képezik a döntésre hivatott (hatáskörrel és illetékességgel rendelkező) bíróság, a vitatkozó ellenfelek (perfelek), valamint elbírálásra alkalmas magánjogi jogviszony (pertárgy). Hogy a polgári per létrejöhessen, ahhoz szükséges, hogy a felek között, „a polgári bíró eldöntésére alkalmas concret (alanyi) jog legyen a vitás". Az a jog, amelynek fennállása és terjedelme vagy fenn nem állása felett a bíróságnak döntenie kell. Falcsik szerint perelőfeltétel az eljárás maga is, értve ez alatt, hogy „a bíróságnak és az ügynek megfelelő eljárás vétessék igénybe". A megfelelő eljárás a rendes és a sommás eljárást takarta, amelyek közt bizonyos fokú átjárás volt engedélyezett. Perelőfeltételként tekintett Falcsik arra is, hogy ugyanazon jog érvényesítése iránt más per ne legyen folyamatban (perfüggőség), melyet *a sommás eljárásról szóló 1893. évi törvény* szabályozott már, de a rendes eljárásra vonatkozó törvénykezési rendtartás nem. FALCSIK Dezső: *A polgári perjog tankönyve. Magyar polgári törvénykezési rendtartás,* Budapest, Grill, 1910, 134, 137.

[12] Plósz Sándor az 1911. évi Pp. tervezetének kidolgozása során nagyban támaszkodott a római jogból ismert *in iure* és az *in judicio* eljárások elválasztásán alapuló eljárásszerkezetre. Lásd PLÓSZ Sándor: „A polgári peres eljárás reformja" in *Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai,* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1927, 115. Plósz az ókori római perek lefolyását a következőképpen összegezte: a felperes kérelmére az alperest a bíróság elé idézték, ahol a felperes (szóban) előadta keresetét (ez az egyik peralapító cselekmény). A per létrehozásához szükség volt az alperes formális perbebocsátkozására is. Ha e kötelezettségének nem tett eleget, szankciókkal sújtották, mint a pénzbírság vagy a kiközösítés, testi kényszer alkalmazása, elővezetés stb. Lásd ehhez BACSÓ (6. j.) 66. Plósz kiemelte azt is, hogy később az idézéshez a kereset előzetes tájékoztató közlését is hozzátűzték, s az írásbeliség előretörésével a keresetnek, mint peralapítási cselekménynek, extrajudiciális előadásával (beadásával) e cselekmény idézési kérelem jellege háttérbe szorult: „a keresetnek mint peralapítási cselekménynek az actionis editioval, azaz az idézés végetti közléssel való eggyé forrása az írásbeliség kapcsán történik." PLÓSZ Sándor: „A polgári per szerkezete az uj perrendtartásban" in *Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai,* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1927, 119. Az idézés – melyet a jogi előírás alapján a bíró külön kérelem nélkül is eszközölt – perelőkészítő cselekményből a peralapítás alkotó részévé vált. Emellett a per létrejöttéhez korábban nélkülözhetetlennek tekintett követelménytől, az alperes formális perbebocsátkozásától is eltekintettek. Lásd ehhez hasonlóan BACSÓ (6. j.) 67–68.

[13] Meg kell azonban jegyezni, hogy a „per" elnevezés törvénybeli használata közel sem volt annyira következetes, mint Plósz fejtegetéseiből kitűnik. A perindítás hatályai ugyanis a keresetlevél és az idéző végzés alperes részére való kézbesítésével álltak be (1911. évi Pp. 147. §), miközben a perfelvételi határnapon – ha a bíróság akár hivatalból, akár az alperes kifogása alapján – pergátló

körülményt észlelt, a pert (amely a fentiek szerint még létre sem jött) szüntette meg. A per/eljárás, perindítás/keresetindítás témakörét érintő bizonytalanságokról lásd részletesebben a későbbi perrendtartások tekintetében is LUGOSI József: „Az eljárásindítás és -megszüntetés a Pp.-ben” *Jogtudományi Közlöny* 2021, 246–255.

[14] PLÓSZ: „A polgári per szerkezete…” (12. j.) 118.

[15] PLÓSZ Sándor: „Keresetjogról” in *Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai,* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1927, 27.

[16] PLÓSZ (15. j.) 25–27.

[17] PLÓSZ: „A polgári per szerkezete…” (12. j.) 129.

[18] PLÓSZ (15. j.) 28.

[19] PLÓSZ (15. j.) 30.

[20] Más elnevezéssel: idézőlevél. A keresetlevél elnevezést a törvény azért használja, mert ez az elnevezés e korban elfogadott volt. Lásd Kovács Marcel hivatkozását Plósz egy másik munkájára. KOVÁCS Marcel: *A polgári perrendtartás magyarázata,* Budapest, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 1927, 412–413.

[21] Érdemes megjegyezni, hogy formálisan idézésre vonatkozó kérelmet nem kellett tartalmaznia, az idézés kiadása a bíróság törvényből fakadó feladata volt.

[22] PLÓSZ: „A polgári per szerkezete…” (12. j.) 120.

[23] PLÓSZ: „A polgári per szerkezete…” (12. j.) 133

[24] PLÓSZ: „A polgári per szerkezete…” (12. j.) 134

[25] A formailag az ítélettel való döntés hátterében állt egyrészt a kérdés fontossága, valamint, hogy a pergátló kifogások elöntése során szintén tényállást kellett megállapítani, akárcsak a per érdeménél. Ebből fakadó praktikus indoka az ítéleti döntésnek, hogy azzal szemben fellebbezésnek és felülvizsgálatnak is helye volt, míg a végzésekkel szembeni felfolyamodás a felek kötelező meghallgatását nélkülözte. Végzés formájában való döntés esetén a fellebbezésre, a felülvizsgálatra és a végzés szerkezetére vonatkozó szabályokat is ki kellett volna egészíteni. PLÓSZ: „A polgári per szerkezete…” (12. j.) 135.

[26] BACSÓ (6. j.) 56

[27] BACSÓ (6. j.) 57.

[28] BACSÓ (6. j.) 60.

[29] BACSÓ (6. j.) 62.

[30] BACSÓ (6. j.) 62–63. Bacsó itt utal Bülow eltérő felfogására, mely szerint a pert a felperes egyoldalú ténykedése alapítja meg, s azt csak akkor tekinti létrejöttnek, ha a perelőfeltételek fennforognak. Az érvénytelenség ugyanakkor nem a magánjogi értelemben vett érvénytelenség, a perjogban nincs abszolút értelemben vett érvénytelenség.

[31] BACSÓ (6. j.) 64.

[32] BACSÓ (6. j.) 92.

[33] BACSÓ (6. j.) 92.

[34] BACSÓ (6. j.) 93.

[35] BACSÓ (6. j.) 96–97.

[36] MAGYARY (10. j.) 7.

[37] MAGYARY (10. j.) 9.

[38] MAGYARY (10. j.) 11.

[39] MAGYARY (10. j.) 139–140.

[40] MAGYARY (10. j.) 145–147.

[41] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 331.

[42] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 331.

[43] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 350.

[44] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 343. A peralapító cselekmények a felek együttes jelenlétét tételezik fel a bíróság előtt – fogalmaztak a szerzők. A felperes keresetlevele, a bíróság idéző végzése, a bíróság felhívása a megjelent felperes felé, hogy keresetét adja elő, peralapítást előkészítő cselekmények.

[45] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 367.

[46] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 335.

[47] KOVÁCS (20. j.) 523.

[48] KOVÁCS (20. j.) 523.

[49] KOVÁCS (20. j.) 525.

[50] Térfy Gyula is rámutat: az 1911. évi Pp. által bevezetett új perjogi előírások előzménye az 1893. évi XVIII. törvénycikkel szabályozott ún. sommás eljárás volt: e törvény rendelkezéseit a pergátló kifogások terén átvette az 1911. évi Pp. azzal a különbséggel, hogy ez utóbbi a választottbírósági megállapodást is pergátló kifogásként veszi számba. A Pp. nem vonta be a pergátló kifogások körébe a per tényálladékának azon hiányosságait, amelyre nézve nem a per megszüntetését rendeli a törvény, hanem más következményt. Ilyen a bíróság szabálytalan alakulása vagy érdekeltsége, ezen hiányosságok ugyanis egyéb módon orvosolandók. TÉRFY Gyula: *Az uj polgári perrendtartás,* Budapest, Grill Károly, 1911, 277.

[51] TÉRFY Gyula: *A Polgári Perrendtartás Törvénye és Joggyakorlata,* Budapest, Grill Károly, 1927, 396.

[52] Lásd hasonlóan FABINYI Tihamér: *A polgári perrendtartás törvénye és joggyakorlata,* Grill Károly, 1931, 302. E mű Térfy Gyula munkáján alapul, azonban feldolgozták benne az időközben elfogadott módosításokat is, így különösen az 1930. évi XXXIV. törvénycikket.

[53] PAP József: *A Plósz-féle polgári perrendtartás tervezetéhez,* Budapest, 1898, 83–84.

[54] E körben Pap rámutatott arra, hogy egyesek szerint pergátló kifogás például a bíró érdekeltsége elleni kifogás, a kereset megváltoztatása miatti kifogás, a kereset halmozottsága és egyéb alaki szabálytalansága miatti kifogás, megállapítási kereset megindításához szükséges jogi előfeltételek miatti kifogás vagy az ítélt dolog kifogása, míg mások szerint ezek nem mindegyike vagy egyike sem minősül annak. PAP (53. j.) 85–86.

[55] TÓTH Károly: *Polgári törvénykezési jog. Alapismeretek,* Debrecen, Hegedüs és Sándor Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, ^{2}1923, 414.

[56] TÓTH (55. j.) 417–418.

[57] FABINYI (52. j.) 307.

[58] BECK Salamon (szerk.): *Polgári eljárási jog. 1952–53. tanév. Egyetemi jegyzet, II. félév, kézirat,* Budapest, Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalat, 1953. A III. rész VIII. fejezetének szerzője Vinkler János.

[59] BECK (58. j.) 137.

[60] BECK (58. j.) 149.

[61] Talán érdekes megemlíteni, hogy ezen elméleti elgondolás osztálytartalma nem volt könnyen felismerhető, ám a szerző – a kor kötelező szelleme miatt – igyekezett megfelelő ideológiai alapokkal magyarázatul szolgálni: a bonyolult és költséges per, a mesterkélt szabályozás súlya nehezedett a dolgozóra, s e szabályozás meredek falat emelt a polgári igazságszolgáltatás formális lehetősége és a dolgozó nép köréből álló jogkereső közönség közé. BECK (58. j.) 149.

[62] 1952. évi 22. tvr. 24. §

[63] Az 1952. évi Pp. akként szabályozta az immáron egységesként kezelt tárgyalás menetét, hogy a felperes nyilatkozata (keresetlevél felolvasását vagy ismertetését követően a felperes arra nézve nyilatkozott, hogy fenntartja vagy módosítja a keresetét) után az alperes terjeszthette elő ellenkérelmét, mely „kétágú": kérheti a per megszüntetését vagy (és) a kereset érdemére vonatkozó védekezést tartalmaz. Ha az alperes kérte a per megszüntetését, akkor a bíróság előbb e kérdésben döntött. A bíróság azonban felhívhatta az alperest arra, hogy a megszüntetés kérdésében való határozathozatal előtt nyilatkozzon érdemben a keresetre, s elrendelhette a per érdemi tárgyalását. 1952. évi Pp. 140. §, lásd: BECK–NÉVAI (6. j.) 231.

[64] BACSÓ Ferenc: „A per szerkezete" in NÉVAI László (szerk.): *A magyar polgári perjog főbb kérdései,* Budapest, Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, 1953, 49–50.

[65] MÓRA Mihály: „A polgári perbeli jogok és kötelességek elméleti alapjához" *Jogtudományi Közlöny* 1954, 481.

[66] MÓRA (65. j.) 482.

[67] HÁMORI (4. j.) 523.

[68] Az 1952. évi Pp. rendelkezései alapján a keresetlevélben elő kellett adni a keresetet, ezért a tárgyaláson a felperesi nyilatkozat a kereste fenntartása, illetve módosítása körében – szemben az 1911. évi Pp.-vel, ahol a kereset csak előzetesen, tájékoztató jelleggel szerepelt a keresetlevélben, s a keresetet a felperesnek a perfelvételi tárgyaláson szóban kellett előadnia – csupán a kereset elemeinek tisztázását, esetleg módosítását célozta. NÉVAI László: „A tárgyalás" in NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog,* Budapest, Tankönyvkiadó, 1977, 341.

[69] 1952. évi Pp. 130. § (1) bekezdés.

[70] 1952. évi Pp. 157. §.

[71] MÓRA Mihály: „Tárgyalás" in BECK Salamon – NÉVAI László (szerk.): *Magyar polgári eljárásjog,* Budapest, Tankönyvkiadó, 1962, 244.

[72] MÓRA (71. j.) 244.

[73] MÓRA (71. j.) 244.

[74] MÓRA (71. j.) 245.

[75] NÉVAI (71. j.) 331–363.

[76] Például NÉVAI (68. j.) 357.

[77] NÉVAI László: „Keresetindítás" in SZILBEREKY Jenő – NÉVAI László (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata,* Budapest, KJK, 1976, 657.

[78] NÉVAI (77. j.) 688.

[79] VARGA Gyula: „A tárgyalás" in SZILBEREKY–NÉVAI (szerk.) (77. j.) 873.

[80] VARGA (79. j.) 712.

[81] A polgári per eljárási cselekmények láncolatából és eljárási jogviszonyok összességéből áll.

Kengyel Miklós értelmezésében az eljárási jogviszony a peralanyok között az eljárás során keletkező, jogilag szabályozott, közjogi természetű viszony. Emlékeztetett rá, hogy a jogirodalomban vitatott, hogy pontosan kik között is jön létre jogviszony a perben, ugyanakkor – utalva Magyary kettős jogviszony elméletére – úgy vélte, a közjogi jelleggel az áll összhangban, hogy csak a peres felek állnak jogviszonyban az állammal (bíróságaival). Ezzel szemben hivatkozott arra is, hogy más felfogás szerint a peres felek között is keletkezik eljárásjogi jogviszony, mely révén egymással szemben válnak közvetlen közjogi jogosultakká és kötelezettekké. Ennek megfelelően a per a bíróság, a felperes és az alperes között létrejövő egységes háromoldalú jogviszony. KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog,* Budapest, Osiris, 2005, 43–44.

[82] Gáspárdy szerint a polgári eljárásjog a jogrendszer egyik önálló, processzuális jellegű és közjogi természetű ágazata a tárgyát közvetlenül polgári ügyben leli meg. A polgári ügy a polgári eljárásjogi jogviszonyt foglalja magában. E jogviszonynak van alanya (fórum és felek), tárgya (jogilag releváns magatartások, amelyeket a fórum és a felek kifejtenek a polgári ügy keretei közt), tartalma (a fórumot és a feleket megillető, illetve terhelő jogosultságok és kötelezettségek). Nézete szerint a polgári eljárásjogi jogviszony peres eljárásban legalább három pólusú: a perbíróság a két, ellentétesen érdekelt féllel, a felperessel és az alperessel együtt egyfajta „jogi háromszöget" alkot. GÁSPÁRDY László: „A polgári perjog általános tanai" in WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári perjog – Általános rész,* Budapest, KJK-Kerszöv, 2004, 19–20.

[83] Kiss Daisy úgy véli, a polgári eljárásjog közjog, az eljárási jogalanyok között közjogi normák alapján szerveződik eljárási jogviszony. Az így kialakuló jogviszony nem azonos a peres felek között perbe bevitt anyagi jogi jogviszonnyal, sem azokkal a jogi kötelezettségekkel vagy jogosultságokkal, melyeket a nem-peres eljárásokban a jogalanyok érvényesíteni (biztosítani, megóvni) akarnak. Az eljárási jogviszony az eljárási jogok gyakorlása illetőleg az eljárási kötelezettsége teljesítése során alakul ki, e szerveződés alapjai az eljárásjog normái. A feleknek (félnek) alapvetően a bírósággal szemben alakulnak ki kötelezettségeik és keletkeznek jogaik az ún. kettős jogviszony elmélet szerint. Perjogunk ugyanakkor a feleket egymással szemben, egymás irányában is jogosítja, illetve kötelezi, még akkor is, ha a felek alapvetően a polgári jog alapján szerveződő jogviszonyban állnak egymással. Az eljárási jogoknak és kötelezettségeknek a felek közötti megoszlását figyelembe véve a mai jogirodalom a polgári per háromoldalú eljárási jogviszonyról beszél. A polgári pert mint háromoldalú jogviszonyt elemző nézetek szerint a felek nemcsak a bíróság felé, hanem egymás irányába is közjogi jogosultságok és kötelezettségek alanyaivá válnak, ezért a polgári per úgy írható le mint a bíróság, a felperes és az alperes között létrejövő egységes háromoldalú jogviszony. A polgári perben a polgári eljárásjog a bíróság és a felek kapcsolata mellett szabályozza a perben fellépő más személyek és egyéb peralanyok jogait és kötelezettségeit (például tanú, szakértő, beavatkozó). E „másodlagos eljárási jogviszonyok" esetében az sem zárható ki, hogy e peres viszonyok a „másodlagos anyagi jogi jogviszonyokra" épülve alakuljanak. GYEKICZKY Tamás: „A polgári perjog általános tanai" in WOPERA (szerk.) (82. j.) 30–31.

[84] Kiss Daisy szerint a keresetlevél beadásával megkezdődik a peres eljárás, s ebben a pillanatban létrejön felperes és a bíróság között a polgári eljárásjogi jogviszony, amelynek mint közjogi jogi jogviszony alapján a bíróság köteles a keresetlevéllel foglalkozni és a törvényben előírt intézkedéseket megtenni. A perindítás akkor következik be, amikor a keresetet (viszontkeresetet) a bíróság az alperessel közli, egyúttal közjogi jogviszonyt létesítve a bíróság (mint az állam képviselője) és az alperes között. KISS Daisy: *A polgári per titkai. Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános Részéből,* Budapest, HVG-ORAC, 2006, 431, 463.

[85] A szerzők szerint az eljárási jogviszony háromoldalú, melynek *sui generis* szükségképpeni alanya a bíróság. A keresetlevél benyújtásának eljárásjogi joghatásai közt említik, hogy ezzel megindul az eljárás, amelynek folytán a felperes és a bíróság között létrejött jogviszony keretében a bíróság köteles foglalkozni a keresetlevéllel. OSZTOVITS András (szerk.): *Polgári eljárásjog I. A polgári per általános szabályai,* Budapest, HVG-ORAC, 2013, 95, 208.

[86] LUGOSI József: „Jogviszonyok a polgári (peres) eljárásban” *Jogtudományi Közlöny* 2016, 279–290.

[87] KENGYEL (81. j.) 225.

[88] KENGYEL (81. j.) 226.

[89] NAGY Andrea: „Keresetindítás” in WOPERA (szerk.) (82. j.) 193.

[90] OSZTOVITS (85. j.) 232.

[91] OSZTOVITS (85. j.) 197.

[92] OSZTOVITS (85. j.) 214–215.

[93] LUGOSI József: „Perelőfeltételek a hatályos német polgári perrendtartásban” *Doktori Műhelytanulmányok* 2014, 140.

[94] Így perakadálynak minősült volna: a kizárt joghatóság, a hatáskör hiánya, más előzetes hatósági eljárás hiánya, a perfüggőség, az ítélt dolog, a perbeli jogképesség hiánya, a követelés időelőtti jellege vagy a bírói úton való érvényesíthetőségének hiánya, a perbeli legitimáció hiánya, kényszerű perbenállás ellenére a fél perbenállásának hiánya, a keresetindítási határidő elmulasztása (megkülönböztetve a jogvesztő és nem jogvesztő határidőket).

[95] Például keresetlevél hiányos volta, jogi képviselet hiánya, illetékhiány, hiánypótlás elmulasztása.

[96] VARGA István – ÉLESS Tamás (szerk.): *Szakértői javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára,* Budapest, HVG-ORAC, 2016, 303–304.

[97] WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz,* Budapest, Wolters Kluwer, 2019, 395.

[98] Érdemes itt kitérni arra, hogy míg az 1952. évi perrendtartás keresetindításnak nevezte a keresetlevél bírósághoz való benyújtását – elhatárolva a perindítástól, mely a keresetnek az alperessel való közlésével következett be –, addig a 2016. évi Pp. a keresetlevél benyújtása kapcsán már perindításról szól, mindeközben megőrizte azt, hogy a perindítás joghatásai a kereset közlésével állnak be. A terminológiai átfedés tisztázása érdekében a kommentárokban megjelenik a peres eljárás megindítása fordulat. WOPERA (97. j.) 395, 439. A peres eljárás megindítása a felperes peren kívüli cselekménye, a per megindulása a kereset alperessel való közlésével áll be. Vagyis a felperes keresetlevél benyújtásával a pert megindítja [2016. évi Pp. 169. § (1) bekezdés], de az még nem indul meg, csak akkor, ha a keresetet közlik az alperessel.

[99] WOPERA (97. j.) 395.

[100] WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez,* Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017, 360.

[101] WOPERA (97. j.) 439.

[102] WOPERA (97. j.) 396–397, 440.

[103] WOPERA (97. j.) 458.

[104] WOPERA (97. j.) 461.

[105] WOPERA (97. j.) 439.

[106] WOPERA (97. j.) 392.

[107] ÉBNER Vilmos: „Perindítás” in VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. I.,* Budapest, HVG-ORAC, 2018, 688–693.

[108] A jogvédelmi igény fogalma szintén a német jogból ered, és hasonlóan sok vita övezi, mint a perelőfeltételeket. A XIX–XX. század fordulójának magyar jogirodalma szintén tárgyalta, de a szocialista időkben feledésbe merült. Újjáélesztése a magyar jogi terminológiában azóta sem igazán

történt meg, csak szórványosan találkozhatunk ezzel foglalkozó tanulmányokkal. Lásd például LUGOSI József: „A jogvédelmi igény” *Jogi Tanulmányok* 2014, 249–259.

[109] ÉBNER (107. j.) 688.

[110] A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye. 2019.EI.II.J.GY.P.2.

[111] A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye (110. j.) 135.

[112] Ez a keresetlevél-visszautasítási okok fokozatos bővítésével áll összefüggésben, és abból a megfontolásból táplálkozik, hogy az eleve kilátástalan anyagi jogi követelések ne juthassanak túl keresetindítási szakon.

[113] LUGOSI (93. j.) 141.

[114] ÉBNER (107. j.) 869.

[115] BACSÓ (6. j.) 107–108.

[116] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 335.

[117] MAGYARY (10. j.) 140.

[118] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 335.

[119] TÉRFY (51. j.) 396.

[120] A törvény javaslatának indokolása szerint az 1952. évi Pp. 130. §-a a keresetlevél elutasításának okai közé sorolja *a tulajdonképpeni pergátló körülményeken* felül (180. §) azokat az eseteket is, amikor a per érdemi elbírálásának az az akadálya, hogy annak tárgyában már jogerős ítéletet hoztak *(res iudicata),* vagy a követelés időelőtti avagy bírói úton egyáltalában nem érvényesíthető.

[121] BACSÓ (6. j.) 49–50.

[122] A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye (110. j.) 12.

[123] 2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról.

[124] Lásd ezzel kapcsolatban UDVARY Sándor: „Az első Pp. novella jelentősége az elsőfokú eljárásra” *Jogtudományi Közlöny* 2021, 129–139.

[125] ÉBNER (107. j.) 1009.

[126] ABH 1993, 535, 355–356. Mint a fentiekben látható, valójában nemcsak ez az elutasítási ok vonható az „érdem” körébe, de míg a többi eset tárgyilagosan jobban megragadható és védhető, az i) pontban foglalt keresetlevél elutasítási ok meglehetősen parttalan, s mint ahogy az indokolás többi részéből kitűnik, esetenként más elutasítási ok helyett alkalmazott a felsőbírósági gyakorlatban hangsúlyozott „szubszidiárius” jellege ellenére.

[127] A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye (110. j.) 135–144.

[128] MAGYARY (10. j.) 139–140.

[129] MAGYARY (10. j.) 141–144.

[130] KOVÁCS (20. j.) 523.

[131] OSZTOVITS (85. j.) 214.

[132] VARGA (79. j.) 873; KISS (84. j.) 507–509.

[133] WOPERA (97. j.) 439.

[134] ÉBNER (107. j.) 690.

[135] ÉBNER (107. j.) 689.

[136] ÉBNER (107. j.) 689–690.

[137] ÉBNER (107. j.) 690.

[138] Lásd ezzel kapcsolatban: A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye (110. j.) 139–140; LUGOSI (93. j.) 142–145.

[139] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 332–335.

[140] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 336.

[141] 1911. évi Pp. 181–182. §; MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 337.

[142] 1911. évi Pp. 181. §.

[143] Ha a bíróság a pergátló körülmény tárgyában önálló ítélettel döntött, s az fellebbezés hiányában jogerőre emelkedett, e jogerő nem akadályozta, hogy az ügy érdemében hozott ítélet ellenni fellebbezés folytán eljáró perorvoslati bíróság a hivatalból figyelembe veendő pergátló körülményről döntsön. MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 341.

[144] 1911. évi Pp. 184. §.

[145] Az általa felállított sorrend: elsősorban a megelőző eljárás költségeire és a perköltségbiztosítékra vonatkozó kifogásokat kell elbírálni, mert ha ezek alaposak, akkor az alperes semmiféle egyéb kérdés tárgyalásába nem köteles belebocsátkozni. A többi kifogás közül elsősorban a perképességre és a törvényes képviseletre vonatkozó kifogásokat kell elbírálni, ezt követik a polgári perútra, a megelőző más hatósági eljárásra vonatkozó kifogások. Ezt követően kell szerinte határozni a választottbírósági megállapodásra és a perfüggőségre alapított kifogásokról, majd következik a hatáskör és az illetékesség hiányára alapított kifogás (ebben a sorrendben) eldöntése.

[146] KOVÁCS (20. j.) 525.

[147] PAP (53. j.) 91.

[148] 1911. évi Pp. 499. §, 505. §, 540–542. §.

[149] MAGYARY–NIZSALOVSZKY (5. j.) 342–343.

[150] KISS (84. j.) 507–509.

[151] A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye (110. j.) 135.

[152] A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye (110. j.) 142.

[153] ÉBNER (107. j.) 691.

[154] LUGOSI (93. j.) 142.

[155] A polgári eljárás törvénykönyve (Code de procédure civile) 73. cikk.

[156] A polgári eljárás törvénykönyve (Code de procédure civile) 122. cikk.

[157] A polgári eljárás törvénykönyve (Code de procédure civile) 125. cikk.

[158] A polgári eljárás törvénykönyve (Code de procédure civile) 112–116. cikk.

[159] A polgári eljárás törvénykönyve (Code de procédure civile) 117–121. cikk.